

D

1045/8

50

AZ ORSZÁGOS
M. KIR. MINTARAJZISKOLÁNAK
ÉS
RAJZTANÁRKÉPZŐNEK
ÉRTESITŐJE

AZ 1895—96. TANÉVRŐL.

AZ INTÉZET CZÉLJA, SZERVEZETE ÉS TANTERVÉNEK
KIVONATÁVAL,

VALAMINT A RAJZTANÁRVIZSGÁLATI SZABÁLYZAT TELJES SZÖVEGÉVEL

KÖZLI

KELETI GUSZTÁV

IGAZGATÓ.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1896.

ORSZÁGOS MAGY. KIR.
MINTARAJZISKOLA
és RAJZTANÁRKÉPZŐ

MŰVÉSZETI ISKOLÁINK

MAGYARORSZÁG FENNÁLLÁSÁNAK EZREDIK ÉVÉBEN.

Az állami művészeti iskoláknak 1896. évi május hó 31-én tartott milleniumi ünnepélyére, írta Dr. SZMRECSÁNYI MIKLÓS.

Az a rövid fejlődési idő, melyre a magyar nemzet, önrendelkezési jogának visszaszerzése óta, befolyást gyakorolhatott, összesik művészeti iskoláink történetével.

A legrégebb — s még a provisorium alatt jött létre — a színművészeti akadémia (akkor még szini tanoda), 1865-ben; aránylag tehát a leghosszabb múltra pillanthat vissza; 1871-ben következett az orsz. mintarajziskola, 1875-ben a zene-akadémia s legutoljára, 1882-ben a festészeti mesteriskola megalapítása.

Művészeti iskoláink e szerint nem versenyezhetnek a nyugati államoknak századok előtt keletkezett hasonló intézeteivel a régiség szempontjából; de túlbecsülés nélkül állíthatjuk, hogy nemzeti nagy feladataik teljesítésének magaslatára emelkedtek e rövid néhány évtized alatt.

Szervezetükben vannak még hézagok; szerényebb viszonyaink között a művészeti oktatás szükségleteiről nem gondoskodhatnak oly bő forrásokból, mint a külföldiek. De azoknak hivatottsága, kiknek vezetésére bízta az állam a magyar ifjúság tehetségének képzését, általános elismerésben részesül s a hazafias szellem, mely éltetően áthatja a művészeti képességnek fejlesztését, ez iskoláinknak kiváló helyet biztosít a nemzeti művelődésre szánt szervezetek sorában.

Művészeti iskoláinknak rövid idejű fennállása óta oly hagyományaik is vannak már, melyekhez kegyeletes ragaszkodással fűződik a fejlesztés nagy műve. A színészeti akadémiának még

tanára volt egy éven át Egressy Gábor, ki annyi esztendőn át volt a magyar színpadnak a szó legnemesebb értelmében lelkesítő hősi alakja s ki hős volt a hazafias küzdelmek mezején is; igazgatásában résztvett Szigligeti Ede, a magyar drámai irodalom legtermékenyebb művelője, Paulay Ede, a nemzeti színház nagyérdemű dramaturgja és később igazgatója; mint tanár működött ott Csiky Gergely, kinek a magyar társadalmi életből merített erőteljes drámai alkotásai folyton ébren tartják még most is az érdeklődést. A zeneakadémia megalapítására Liszt Ferencz és Erkel Ferencz vezérlő szelleme árasztotta biztató fényét; a világhírű «zongorakirály», a magyar rhapsodiáknak, a magyar vonatkozású oratoriumoknak lánglelkű szerzője, élte alkonyán a m. kir. zeneakadémiának adta meg azt a lendületet, mely magasra irányozza jövő hivatását; s Erkel Ferencz, ki már a negyvenes években teremtette meg a magyar operát s «Hunyadi László»-jával a magyar dallamot a legmagasabb stilű zenei formákban érvényre jutatta, éveken át volt az akadémia igazgatója. Az akadémiának vált dicsőségére Volkmann Róbert, az idegenből hozzánk került valóban classicus zeneszerző is, ki azonban szívvel-lélekkel a mienk volt, érdemes élete fogytáig s kinek nemes compositiói az egész művelt világban adnak hírt a magyar művészi zene hajnalodásáról.

A képzőművészetek számára alkotott iskolák közül a mintarajziskola létesítése 1871-ben volt az első alapvetés, melynek szervezete két irányban fejlesztett új művész-nemzedéket a hazának. Az egyik csoport a képesített rajztanároké, kik az összes alsóbbfokú és a középiskolákon a művészi ízlés, a művészet megértése és a nemesítő élvezete iránti fogékonyság hivatott terjesztői; a másik csoport a szabad művészi pályára készülő növendékeké, kik közül az iskola fennállása óta legjelesebb művészeink váltak ki az élet küzdő terén. Ez eredményben a mintarajziskola bátran hivatkozhatik szintén a maga hagyományaira s — s bár tanárai közül Izsó Miklóst és Huszár Adolfot, monumentális szobrászatunknak nagytehetségű előhírnökeit, Gregus Jánost, a jeles festőtanárt időközben elvesztette — csak az intézet előnye s a sors

kedvezése, hogy e hagyományos fejlődés ugyanazok a kipróbált erők vezetése alatt áll még ma is, mint a megalapítás idején.

A színészeti akadémiát 1865-ben Ő császári és apostoli királyi Felségének nagylelkű gondoskodása hozta létre; a mintarajziskolát még hazánk első vall. és közokt. miniszterének, Eötvös József bárónak kezdeményezése nyomán, utóda, Pauler Tivadar miniszter valósította meg. A zeneakadémia és a mesteriskola Trefort Ágostonnak volt műve, ki ez utóbbi iskolával a magyar képzőművészeti akadémiának egyik — még kiegészítésre váró — alkatrészét létesítette.

Művészi iskoláink ezek szerint a magyar közművelődés legújabb korszakának vezérlő alakjait és művészetünk elsőrendű nevezetességeit hozhatják megalapításukkal és működésük megkezdésével kapcsolatba; e hagyományoknak erkölcsi ereje a nemzeti irányú művészet fejlesztésének egyik fontos tényezője.

A művészetek közül a színészet az, mely nyelvünk elszigeteltségénél fogva legkevésbé van a kozmopolitizmus veszélyének kitéve. A magyar színművészet tisztán a magyar földnek a terméke; a vidéki hazafias szellem, Kolozsvár és Kassa volt a tűzhelye alig száz év előtt annak a kiváló művész-társaságnak, mely később a nemzeti színház nagyságának és népszerűségének volt alapvetője. E nagy művészeknek iskolája egyedül az élet és maga a színpad volt; abban az előnyben, a miben a mai ifjúság, az akadémiai rendszeres képzésben, ők még nem részesülhettek s mégis ez autochton művészet emelte a nemzeti színházat mai előkelő színvonalára.

A képzőművészet és a zene, kifejezési eszközeinek nemzetközi jellegénél fogva, az idegen befolyásnak természetesen sokkal inkább van alávetve.

Hozzájárul még az is, hogy e művészetek elsajátítása az eszközök alkalmazásában elért tökélytől sokkal inkább van feltételezve, mint a színművészetnél. A vésővel, az ecsettel, vagy a különböző hangszerekkel való bánás művészi foka csak az iskolán, kiváló mesterek vezetése alatt érhető el, nem lehet csodálkozni

tehát, hogy most élő és már szereplő művészeink nagy része nem itthon, de a külföldi akadémiákon és külföldi mesterek vezetése alatt képezte magát.

Akkor azonban még az államnak iskolái nem voltak; s ha az állam tetemes költségen létesített és fentart a művészet minden ágazata számára iskolákat, annak célja csak az lehet, hogy egyrészt azok számára, kik művészi pályára készülnek, megadja a rendszeres képzés lehetőségét; másrészt kétségtelen az is, hogy az államnak érdekeit a művészi iskolák csak akkor szolgálják, ha a hazai tehetségből nem cosmopolita, de magyar művészt nevelnek. S érdekében áll ez magoknak a művészeknek is; mert a művészetet a művelt világon két lényeges kellék szerint becsülik meg leginkább. Az egyik kellék: az igazi tehetségnek megnyilatkozása; a másik pedig az eredetiség, az egyéni és a nemzeti sajátosság őszinte és erélyes érvényesülése.

A művészi iskolák önmagukban nem adhatják meg a nemzeti művészet létfeltételeit: az iskolán merev egyoldalúsággal, a nemzeti stílusnak erőszakolt keresésével és kizárólagos alkalmazásával semmi eredményt sem lehetne elérni, legfeljebb azt, hogy a művészet a fejlődés helyett csakhamar elsorvadna.

Az iskolán, a tehetség kiművelésére, minden elfogúltságtól menten, az emberiség közös kincsének, az összes nemzetek művészi munkásságának és remek mintáinak feltárásából; a szem, a hang és a kéz gyakorlati képzéséből; különösen pedig a természet és a művészet közti közvetlenségnek mentől szorosabbra fűzéséből alakul a tanítás helyes rendszere; de azért az iskolának gondosan kell gyűjtenie s tiszteletben kell tartania azt a tanulságos anyagot, melyből az arra hivatott képesség a nemzeti művészet újabb jellemző vonásait fedezheti fel; az iskolának az irodalom és a történet tanításával is a művészi képzést bele kell vonnia a nemzeti eszmevilágba.

S ezen a képzési fokon a művésznövendéknek át kell már esnie, művészi egyéniségének bizonyos mérvig meg kell állapodnia, mielőtt a külföldi tágabb körű művészi tanulmányok befolyásának tenné ki magát.

Ezért bír fontossággal az, hogy művészi iskoláink elejétől fogva végig teljes művészi képzést nyújtsanak, természetesen, a mennyire az iskola azt általában nyújthatja.

A francziák művészeti oktatási rendszere szolgáltatja a nemzeti hagyományok tiszteletének mintaképét; a francia művészetnek legfőbb büszkesége, hogy az ó-kori görög és a római, a renaissance-kori olasz, spanyol és németalföldi művészet remekein képződött s érte el mostani virágzását — s az iskolák, irányok és divatok folytonos hullámozása közben is megőrizte eredetiségét és függetlenségét.

Ennek alapja és forrása a francia művészeti iskolák hagyományos nemzeti szelleme, melyet még Rómában is meghonosítottak, ottani legfelsőbb művészi iskolájukon.

A francia művészeti oktatásnak egyik legrégebb, legfényesebb hagyományokkal bíró intézete, az «*école de Rome*», mely a Mediciek remek fekvésű kerti palotájában, a Monte Pincion, az örök város kimeríthetlen művészi légkörében ma is fennáll s a törekvő fiatal művész-nemzedéknek ma is legfőbb becsvágya, hogy ez intézetben tökéletesíthesse nagyra hivatott képességét. A párisi *académie des beaux-arts*, mely nem valamely iskolai szervezet, hanem a tudós társaságok mintájára a művészet minden ágából Franciaország legkiválóbb mestereiből alakult nagy tekintélyű testület, évenként versenyre szólítja a művészi pályára készülő ifjakat, melyben részt vehet mindenki, ha állami szakiskolát nem is végzett. Szigorú feltételek mellett, három fokozatban, mindig szűkebbre szorított verseny alapján választja ki az *académie des beaux-arts* a *prix de Rome* szerencsés pályanyertesét, kiknek az a kötelessége és jutalma egyszersmind, hogy kitűnő tanárok vezetésével Rómában, a Mediciek palotájában négy éven át folytassák tanulmányaikat. Ott képződik a magasra törő művészi szellem az ó-kori emlékeknek, a renaissance remekeinek s általában ama páratlan környezetnek folytonos behatása alatt, mely még romjaiban is fennen hirdeti a római császárság világra szóló, rég letűnt hatalmát s mely későbbi századok alatt, lángeszű pápák

művészet-pártolásának s felülmúlhatlan mesterek magasztos alkotásainak köszönheti azt a felsőbbiséget, mely Rómát az összes városokkal szemben megilleti.

Az «*école de Rome*», mely 1666, tehát több, mint 200 év óta áll fenn, a francia «*grand art*»-nak évről-évre újabb nagy feladatokra hivatott erőket szolgáltat; évenként csak négyen kaphatnak ösztöndíjat és pedig egy-egy festő, szobrász, építő-művész és egy zeneszerző is. E válogatott művészi társaságnak szoros együttélése és szellemi képzésüknek közös forrása, mely a legmagasabb fokú emberi műveltségből meríti nemesítő tartalmát, két századon át felmutatott eredményében igazat ad annak a felfogásnak, hogy a művészet csak külső és alaki megnyilatkozásában oszlik meg többféle ágra, de a képző- és az előadó-művészetek lényege csak egy, hivatása és célja is minden formájában azonos.

A művészet lényegének azonosságát, akár a hang, a szín vagy a forma legyen külső megjelenésének közvetítője, Wagner Richard, a század legnagyobb zenei génie-je ismételve hangsúlyozza.

Wagner a maga művészi hitvallását több kötetben írta meg s azok az idézések, melyeket egy róla legújabban megjelent életrajz tartalmaz, összevontan, még meggyőzőbb erőt kölcsönöz a nagy zeneköltő művészeti elméletének.

Wagner abból indul ki, hogy korunkban az élet és a művészet között nincsen semmi mélyebb kapcsolat. A régi görög világ romjai is megértetik velünk, hogy a mi modern világunkban az életet mi tehetné elviselhetőbbé. Mert tény, hogy az életet elviselni csak ott lehet, a hol annak legfőbb eleme a művészet. S a mi társadalmunkról ezt nem lehet állítani. A művészetnek nem tulajdonítunk más fontosságot, mint azt, hogy az időt kellemesen öljük vele. Mindaz, a mi e felfogás fölé emelkedik, nem egyéb, több-kevesebb őszinteséggel kifejezett óhajtnál, s tulajdonképen tehetetlenségünknek bizonyosága. A művészet annyira különvált az élettől, hogy ma vagy holnap el is enyészhetnék, a nélkül, hogy maga az élet változást szenvedne miatta.

S ennek az oka mélyen rejlik abban a művelődési átalakulás-

ban, mely a tudománynak folytonos haladása következtében az ismeretek megszerzését mindinkább megnehezíti; életünk egész organizmusa annyira szövődötté lesz, hogy az egyes ember látóköre, élethivatásának szűk korlátai között, mindig jobban összehorog. Évről-évre az emberi tudás rengeteg egészéből kisebb és kisebb az a rész, a melyet az egyes egyén elsajátítani képes. Egyedül a művészet az, mely az embert ismét közelebb hozza a természethez; érzelmeiben, vágyaiban és legmagasztosabb eszméiben osztozni engedi a többi emberekkel; s ha erről meg lehetne győzni a tömeget, ismét elfogadott igazság lenne az, hogy az emberiségnek a művészet valódi élet-szükséglete.

Mint a kerék, mely mindig gyorsabban forog: a modern élet örvénye ellentállhatlanul sodor, ráz és egyre tovább ragad el bennünket a természet szilárd talajától. De megjelen a művészet: felszabadítja a gondolatot s az elhomályosított látszat helyébe felszínre hozza a valóságot; az egyoldalú foglalkozástól kicsinyessé vált emberben felébreszti a természet nagyságának érzetét; az «utilitárius» lelkében megszólaltatja az emberi méltóság összhangját; a kik szomjaznak a szabadság után, azokat megtanítja a föld röge felé emelkedésre; végül a szervezett gyilkosság és rablás állapotából, melyre a rideg okoskodás kinövésai vezetnek, az eszmények felé vonzza és azokban egyesíti az emberiséget, oly eszmékörben, mely valóban megfelel természetének benső szükségletének. Ez, Wagner szerint, a művészetnek magasztos rendeltetése.

Egy másik nagy gondolkozó, Taine, a Philosophie de l'Artban, ugyanezt a következtetést vonja le az élet viszonyaiból a művészet minden ágának feladatára. A család, az állam, az alkotmány, a törvényhozás és a honvédelem szervezésével az ember csak addig jut el, hogy a megélést biztosította maga és utódai számára. Annyi találmány, annyi munka után még nem ért el egyebet, mint azt, hogy az állatok sorában a többenél jobban van ellátva és biztosabban érezheti magát. A magasabb fokú élet akkor kezdődik, a mikor az általános és állandó okok kezdik az embert foglalkoztatni, melyektől a saját és a mások léte függ; az uralkodó

és lényeges tényezők, melyek minden szervezet mozgató erői s annak minden részletére rányomják a jellemző sajáttság bélyegét. Két út vezet azok felismerésére: az első a tudomány, mely rendszerbe osztja fel az alap-okokat és törvényeket, szabatos és elvont meghatározásokba foglalja össze; a második, a művészet, mely megérteti ez okokat és törvényeket, nem többé — mint a tudomány-rideg tételekkel, melyek a tömegnek hozzáférhetlenek s csak a szakbeliek előtt világosak, — hanem érezhető módon és nemcsak az észhez, hanem az érzéshez és a szívhez szólva, a legegyszerűbb ember felfogásához mérten. A művészetnek az a sajáttsága, hogy *emelkedett és népszerű egyszersmind, hogy a legmagasztosabbat fejezi ki és kifejezi mindenki számára.*

Nem ok nélkül hivatkoztam két oly nagy tekintélyre, a minő Wagner és Taine. A művészetnek előkelőnek és népszerűnek kell lennie, ha hivatását be akarja teljesen tölteni. Törvényt szab ez úgy a képző-, mint az előadó-művészeteknek egyaránt. A művészet előkelő színvonalon állhat akkor is, ha a művészetnek örökbecsű mintáit utánozza, nem törődve azzal, hogy mily forrásból merít s kik számára alkot. De népszerű csak akkor, ha azzal az őszinteséggel, mely minden igazi művészetnek hőmérője, a művész a másokkal megosztott közös érzelemnek tudja megtalálni művészi kifejezését. A festőnek és szobrásznak, a zeneszerzőnek, valamint az előadó zene-művésznek és a színésznek ismernie kell azt a társadalmat, a melynek tagja, át kell hatva lennie azoktól az érzelmektől, melyek az ő nemzetét lelkesítik, azonosítania kell magát azokkal az eszmékkal, melyek a nemzetet érdeklik.

Az ábrázoló művészetben nem a tárgyak erőszakolt megválasztása; nem a csárdáskalap és a gyolcsgatya az, a mi már magában a nemzeti sajáttság becsével ruházta fel a képet; a zenében sem a népies dalok rövid lélekzetű ritmusának minden áron belepengetése a szélesebb körvonalakban mozgó zenei alakzatokba fogja kifejleszteni a magyar művészet önállóságát.

Nem e külsőségekben rejlik a nemzeti művészet titka és ereje. Sokkal lényegesebb feltétele a nemzeti művészet virágzásának

az, hogy a tehetség a nemzeti talajjal összeforrjon, a nemzeti műveltség egészéből merítse szellemi és érzelmi készletét s tehát főleg abban a korban, a mikor a benyomások iránt a legfogékonyabb, hazai mesterektől és hazai iskolákon tanulja meg azt, a mit művészek megtanúlni egyáltalán lehetséges.

S művészetünknek nemzeti irányú fejlődésére megnyugvással lehet számítanunk, ha azt szemléljük, hogy művészi felsőbb iskoláink szervezete már közel áll a teljességhez, hogy ez idő szerint a mintarajziskolán, a zeneakadémián és a színészeti akadémián összesen több, mint ötszáz művész-növendék itthon részesül képzésben, elismert jeles tanárok vezetése alatt; azt is bátran lehet állítani, hogy intézeteinken az alapos és rendszeres oktatás és a felszerelés sem áll a külföldiek mögött. A művészet *mesterségét* tehát megtanúlni itthon is lehet. De a művészi hivatás teljes betöltése tisztán a művészi tehetség kérdése. Elismerést érdemel az a művész, a ki a legnemesebb becsvágygyal, lelkesen, de kellő önbírálattal szenteli magát a neki való szerényebb feladatnak; beéri azzal, hogy mint buzgó rajz- vagy zenetanár a maga társadalmi körében hasznosítja a szorgalmából szerzett képesítő oklevelet. Vagy a színész, a ki lelket és valóságot önt a mellékes szerepbe is, hogy az összjáték egyöntetűségét emelje. Vagy a rajzoló, a ki a napi eseményeket irónjával nyomon követi. Ők mind a nemzeti művészetnek számottevő munkásai s csak velök együtt alakúl az a művészi közszellem, melynek legfényesebb megnyilatkozása a kivételes tehetségnek remek alkotása.

De ahhoz, hogy a művészet közkatonái és vezérei együttvéve a nemzeti művészet hivatott és lelkes taborát alkossák; ahhoz annak a művész-fiatalságnak, mely az állam nagy áldozatai árán fentartott iskolákon tehetségének gondos képzésében részesül, szép és nemes hivatása iránt teljes odaadására van szükség.

Művészeink és pedig testestől-lelkestől magyar művészeink voltak és vannak még abból az időből, a mikor még állami iskoláink egyáltalán nem léteztek. Festő- és szobrász-növendékeknek

osztöndíjakat, külföldi akadémiák látogatására, csak az alkotmány helyreállítása óta osztogat a kormány gondoskodása.

Azelőtt, a ki e művészi pályára szánta magát, még e támogatást is nélkülözni volt kénytelen.

Sokan foglalnak el ma is még tisztelt állást művészeink sorában, a kiknek pályájuk kezdetén a legnagyobb küzdelem és nélkülözés volt osztályrészök. A festők s a zene-művészek közül többen a külföldön telepedtek meg, a hol a művészi siker fényesebb anyagi jutalmazással is járt.

De voltak olyanok, a kikben a hazaszeretet uralkodott a művészi becsvágy felett s kik tehetségökkel a hazát kívánták első sorban szolgálni, s visszatértek és küzdöttek tovább egy oly társadalom körében, mely az ő alkotásaikon felmelegedni képes nem volt.

Az elmúlt évtizedek alatt ez érdekes férfiak sorsa valóban nem volt rózsás. Azokat a művészeket, a kik a nemzeti és társadalmi élet elnyomásának idején itt a haza földjén önfeláldozással hintették el a művészet szeretetének magvait, alkottak, legtöbbször jutalomra való reménység nélkül, kiknek fáradt kezéből kiesett az ecset, mielőtt még a nemzeti jobblét hajnala felvirradt, vagy öszülten, de le nem lohadt művészi erővel, megőrizték képességöknek javát a nyomukban kedvezőbb viszonyok között felsarjadt újabb nemzedék tanítására, a magyar művészetnek első vértanúit és úttörő hőseit a mai művész-ifjúság kell, hogy őszinte csodálattal tekintse lelkesítő példának.

Azt nem lehet most sem állítani, hogy művészetünk helyzete azzal, a melyet más vagyonosabb országokban elfoglal, versenyezhetne.

A nyugati államokban, Németországnak még kisebb fejedelmi székhelyein is, Franciaországban és Belgiumban a művészeti viszonyok tényleg hasonlíthatlanul kedvezőbbek; az a felfogás, melyet Wagner Richard a modern társadalomnak bűnül ró fel, hogy a művészet korunkban az emberi életnek nem első szükséglete, a külföldön oly nyomasztó, mint nálunk. Messze vagyunk még attól, hogy

úgy, mint Leipzigban, mely a kis Szászországnak nem is fővárosa, a tiszta zene-művészet élvezetének annyi lelkes híve legyen, hogy a hangversenyek megtartására Európának egyik legfényesebb csarnokát emelje a polgároknak vállvetett áldozatkészsége; vagy mint Hamburgban, társadalmi úton hozzák létre a képtár palotáját s azt évenként első rangú művekkel gazdagítják.

De minden önámítás nélkül, a haladást, a minden várakozáson felüli nagy és biztató haladást a művészetek minden ágában s azok társadalmi pártolásában, tagadni nem lehet.

S az állam, mely a művészek képzésére iskolákat létesített, azokat évről-évre fejleszti s megadja a lehetőségét annak, hogy minden tehetség itthon emelkedjék hivatásának magaslatára, ezzel nemcsak előnyt nyújt, de kötelességet is hárít rájuk.

Joggal elvárhatja az állam, hogy a művész-fiataltságot e kötelesség tudata teljesen áthassa, mely abból áll, hogy kitartó és lelkesült törekvésök a nemzeti közművelődés javára fejleszse és erősítse a művészetnek nagy erkölcsi hatalmát.

A magyar állam ezeréves életerős törzsének legfiatalabb hajtása a művészet. A kor szelleme újabb és szövődöttebb követelésekkel fogja próbára tenni nagy nemzeti múltunk alapjainak szilárdságát. A fegyveres ellenséggel szemben nemzetünk hősi vitézsége kétségtelenül meg fogja mindenkor oltalmazni őseink drága örökségét. De a modern állam élete a belső szervezet egészséges összhangjában kell, hogy bírassa épségének és fennmaradásának biztosítékait. S e biztosítékok között a nemzeti művészet az, mely leginkább képes ellensúlyozni az anyagi érdekharcz sivár és lankasztó küzdelmeit; a nemzeti művészetnek van leginkább hatalmában az, hogy a nemzeti erőket ébren tartsa, lelket és szívet üdítő élvezetek nyújtásával s a nemzeti nagy eszméknek, a dicső múlt emlékeinek lelkesítő felidézésével.

A magyar közönséget ezzel fogja a nemzeti művészet minden rétegében a maga javára meghódíthatni s virágzását állandó, biztos alapra fektetni.

Ez lesz — Taine szavaival élve — az a magasztos és egyszers-

mind népszerű feladat, mely a most fejlődő művész-nemzedékre vár a második évezred küszöbén áthaladt Magyarországon, mely feladat a legnemesebb becsvágyat is kielégítheti s megérdemli, hogy a kik a művészi pályára készülnek, törekedjenek szívvel és lélekkel az után, hogy kiváló művészek, de mindenekfölött magyar művészek legyenek.

AZ INTÉZET TÖRTÉNETÉBŐL.

Intézetünk, midőn részt vesz hazánk ezer éves fennállásának megünneplésében, egyuttal a maga körében is jubiláris időszakba lépett, mert ez idén fejezte be *huszonötödik* tanévét.

Ezt a saját jubileumát nem kívánta az iskola külön zajosabb ünnep központjává tenni, mert azt, a mi ily alkalomra egyedül méltó, hogy t. i. a lezajlott ^{harmin} negyedév alatt elért fejlődési fokát bemutassa — volt alkalma megtenni az ezredéves kiállítás keretében.

A kiállítás mellett, mely az iskola belső életét, működésének irányát és eredményeit elég bőven feltárja, álljon itt külső történetének alább következő rövid vázlata.

EÖTVÖS JÓZSEF báró, az országnak az alkotmány helyreállítása után első közoktatásügyi minisztere, minisztersége utolsó éveiben élénken érezte hiányát oly szakiskolának, melyben az országnak művészetre termett ifjusága alapos előkészületet szerezhessen; és ugyanezen eszmemenet fonalán szükségét látta oly tanintézet létesítésének, mely a nyilvános rajzoktatásnak hazánkban réges régóta elhanyagolt ügyén lendítve hovatovább a közízlésnek ébresztője és fejlesztője legyen.

El lévén határozva reá, hogy a tapasztalt hiányokon lehetőleg segítsen, e célból a külföldi s különösen a nyugateurópai művészeti szakiskolákat behatólag tanulmányoztatá s arra nézve, hogy e téren ide haza, honi szükségleteinkhez mérve s korlátoltabb viszonyaink között mit kellene és lehetne létesíteni, részletes javas-

latokat tétetett magának. Így képződött egy országos műiskolának s azzal kapcsolatos rajztanárképzőnek tervezete, mely már a valóság stádiumába lépett volt, midőn a nagy férfit a halál elragadta. Sok szép terve valósítlan maradt. A műiskola terve azonban jobb sorsban részesült. EÖTVÖS-nek a miniszteri széken mély belátású és kegyeletes utódja, DR. PAULER TIVADAR, elődjének eszméjét magáévá tévén, erélyesen felkarolta és életbe léptette. A művészeti szakiskola ugyanazon rendeltetéssel és szervezettel, mely eredeti tervezőjének szeme előtt lebegett, az országgyűlés által megszavazott s Ő Felsége által szentesített törvény útján PAULER TIVADAR közoktatásügyi miniszter által megalapíttatván, egyelőre magán-lakházban, a Budapest-terézvárosi Rombach-utca 6. számú házában bérelt ideiglenes helyiségben, 1871 október havában tényleg megnyitott.

Az intézet működési irányának jellemzéseül érdekesnek mutatkozik e helyen felsorolni a tanszemélyzetet s ezzel kapcsolatban, az előadott tárgyakat is. A tanári kar állott KELETI GUSZTÁV igazgatón kívül *a gyakorlati szakmákra* meghívott három rendes és egy segédtanárból, kik közül SZÉKELY BERTALAN, történelmi festész, az alakrajzolás és festészetet; SCHULEK FRIGYES, akad. építész, *az építészeti és ékítményi szakot*; IZSÓ MIKLÓS, akadémiai szobrász pedig a mintázást tanította. Mint segédtanár a figurális rajz és festészet szakmájában GREGUSS JÁNOS akad. festő működött. Rendkívüli tanárok voltak *az elméleti szakmából*: PLÓSZ PÁL, orvostudor, egyet. magántanár, *a boncztan*, — HÁAS JÓZSEF, m. kir. honvédfőhadnagy, *a katonai helyszínrajz* számára. *Az ábrázoló mértant és távlattant* SCHULEK FRIGYES rendes tanár vállalta magára.

Ezen tanerőkkel s ily tanterv mellett kezdte meg működését az új intézet, mely a rombach-utczai ideiglenes, nem épen kedvező fekvésű és szűk helyiségekben öt évet töltött.

A tanulók egyre szaporodtak, a szakiskolai oktatás mind belterjesebbé vált, az intézet térileg terjeszkedni volt kénytelen, s az eredetileg bírt helyiségekhez úgyszólván évről-évre újabb lakosztályokat kelle bérelni a tág épület mind három emeletén. Ily

módon az évi lakbér közel 11,000 forintra emelkedett. Mindamellet a tanhelyiségek csak igen kis mértékben feleltek meg a művészi oktatás külön igényeinek. A földszinti mintázó-termek nedvesek voltak, s az ifjuság egészségére károsnak bizonyultak. Súlyosabb szobormintákat az emeleten fölállítani nem lehetett. Az épület nyugatra fekvő homloksorán az elháríthatatlan napfény jelentékenyen zavarta a rajzbeli munkásságot. Sőt az amúgy is hiányos világítást teljes elzárással fenyegette az a valószínűség, hogy a szemben fekvő földszintes ház helyén rövid idő alatt háromemeletes lakház fog fölépülni. Ilyen physikailag gátló s a tanári testület, valamint a tanuló ifjuság munkakedvét lohasztó körülmények között, a természetszerű fejlődés és gyarapodás szempontjából szomorú jövő várt az intézetre, a mely pedig életrevalóságának jeleit már fennállásának második évében, az 1873-ik évi bécsi közkiállításon bemutatathatá. Ez időtáiban a közoktatásügyi tárcza gondjai TREFORT ÁGOSTON-ra szálltak át, ki teljes mérvben méltányolta az iskola igazgatósága által több ízben nyilvánított aggodalmakat. Az intézet czélszerűbb elhelyezésének szükségéről, valamint minden szakférfiu, úgy a helyszinén szerzett tapasztalásból csakhamar a miniszter is meggyőződött. A bérház egyszerű változtatása gyökeres orvoslással nem biztatott. A kikerülhetetlen adaptiók ez esetben újra sok gyümölcstelen költséget okoztak volna. Másrészt az intézetnek tetemes évi lakbérösszege, kamatul tekintve, már is oly tekintélyes tőke-összeget képviselt, mely az iskola szükségeinek szerény mérvben megfelelő külön tanépület emelésére elégségesnek ígérkezett. Ezen megfontolások döntőleg hatottak a miniszterre. Megvásárolta tehát a most Andrassy-út és Izabella-utczára szolgáló egyik saroktelket és felhívta az intézet tanári karát, hogy az országos mintarajziskola és rajztanárképző szükségeinek minél teljesebben megfelelő, egyszerűen, de csínnal épülendő házára a tervet elkészítse. Az intézet tanártestülete a feladat végrehajtásával, közös megállapodás alapján, RAUSCHER LAJOS építész tagját, az ékítményes és iparművészeti rajz tanárát bízta meg, ki a beléhelyezett bizalomnak sikeresen megfelelt egy

ép oly stilszerű mint célirányos terv elkészítése által, mely csekély módosítással a miniszter által elfogadtatván, az új iskolaház fölépítésénél zsinórmértékül szolgált. Maga az építkezés gyorsan folyt, s nem egészen két év alatt be is fejeztetett, úgy hogy az intézet az 1875/76-iki tanév végével a nyári szünidők alatt már az új tanépületbe átköltözhetett, s az új (1876/77-iki) tanévet ugyanott meg is nyithatá.

Az intézet további sorsát illetőleg jelentőséggel bír az a körülmény, hogy az 1877/78-iki tanévben felsőbb helyen jóváhagyott új tanterv és rajztanár vizsgálati szabályzat lépett életbe. E tanterv nemcsak magasabb igényeket támasztott, hanem az oktatás színvonalát is emelle. A tanulók többsége nagyobb és kelőbb előkészültséggel lépett az intézetbe, és számuk már a fent említett tanévben oly nagy volt (a téli félévben 116, a nyáriban 71), hogy többet az intézet be sem fogadhatott. A következő években a látogatásnak ez az aránya mintegy állandóságot nyert.

Az intézet eleinte évenként, utóbb két évenként kiállítást rendezett saját helyiségeiben növendékeinek munkálataiból s e kiállítások úgy a sajtó, mint a közönség részéről mindenkor méltánnyalattal és elismeréssel fogadtattak.

E rendes évi kiállításokon kívül az intézet több országos és világtárlaton vett részt; így már az 1873-ik évi bécsi világkiállításán, továbbá az 1878-ik évi párisi világtárlaton s a reá következő évben — mindenütt kitüntetések aratva — a székesfehérvári országos kiállításán is, hol működésének majd minden ágát bemutatta. E sikerek felett Ő Felsége 1879. évi márczius hó 11-én kelt kegyes leiratában legmagasabb elismerését fejezte ki. Megjelent az intézet az 1885-ik évi budapesti országos kiállításán is eléggé bő tárlattal, mely a közoktatásügyi pavillonban 100□ méternyi alapterületen, díszes kapuzattal ellátott három osztályú rekeszben tüntette fel a szakiskola tanműködését, az utóbbi évek alatt készült és sikerültebb tanulóműveinek *több ezernyi* példányában. 1887-ben a deési kiállításán, 1888-ban pedig a pécsi kiállításán volt a szakiskola újabb tanuló-műveinek némi mutatványával képviselve.

Mint az intézet fejlődésének előmozdítására irányuló mozzanat, kiemelendő a *gyakorlati festészeti szakosztálynak* az 1882/83-iki tanévben LOTZ KÁROLY hírneves hazai mesterünk vezetése alatt történt megnyilta és szabályszerűen megindult működése. Az új festészeti műteremben, mely térszűke miatt egyelőre az országos zeneakadémia épületének negyedik emeletén talált elhelyezést, jelenleg azonban az említett tanár vezetésére bizott, ujonnan szervezett fresco-festészeti mesteriskolával együtt, az epreskerti telken e célra épült házban van elhelyezve, — naponként 5—6 óráig, élő minták után rajzolnak és festenek a növendékek. Ez intézmény jótékony hatása főleg abban nyilvánul, hogy az országos mintarajziskola művész növendékei most már fejlettebb műszaki képességgel léphetnek át akár a budapesti mesteriskolákba, akár a külföldi művészeti akadémiákba. Azóta ez intézetnek STROBL ALAJOS tanár vezetése alatt álló szobrászati osztálya is külön elhelyezést nyert ugyancsak az epreskerti művésztelepen külön e célra emelt épületben.

A fametszészet (xylographia), mely a mintarajziskola egyik szakosztályát képezte, az 1883. évben végleg az iparművészeti iskolához csatoltatott.

E helyett az intézet tanrendje 1885 óta új elméleti tárggyal — a nevelés- és oktatástannal — szaporodott, mely azon körülményre való tekintettel rendszeresített, hogy az intézet növendékei nagyobb részt tanítói, illetve tanári pályára lépnek s így már hivatásuknál fogva is arra vannak utalva, hogy a pædagogiai ismeretekben alaposabb készültséget szerezzenek. E tárgy előadásával, mint rendkívüli tanár, PÉTERFY SÁNDOR, a VI. ker. állami polgári tanítónőképző rendes tanára bizatott meg.

Az országos mintarajziskolát és rajztanárképzőt egy nagyfontosságú kulturális hiány fölismerése, a szükség érzete szólította életbe. Hézagpótló hivatásának lelkiismeretes betöltése 25 évi fennállása alatt megszilárdította helyzetét hazánk felsőbb körű tanintézetei, szakiskolái sorában. S azért évről-évre szélesebb alapra helyezkedve és komoly céljainak minél teljesebb valósí-

tása végett mind gazdagabb eszközökkel rendelkezhetvén, a továbbfejlődés biztosítékaival is dicsekedhetik.

Gyarapodásának, szép jövőjének legújabb biztosítékát az a körülmény képezi, hogy az intézet központi épületéhez a folyó évben új szárny épült, miáltal a növendékek egyre emelkedő létszámából eredt hátrányok megszűnván, egyrészt maga az oktatás és a sikeres működésnek eddig nélkülözött több lényeges feltételével gyarapszik, másrészt lehetővé válik, hogy kevesebb jelentkező növendéket kell majd visszautasítani, mint ez eddig tér hiánya miatt évről-évre emelkedő arányokban szükséges volt.

Az 1887/88-iki tanévben lépett életbe az a rendelkezés, melylyel a rajztanárképzői tanfolyam három évről *négy évre* terjesztett ki.

A rajztanári és rajztanítói képesítő vizsgálatok alapján tett több évi tapasztalat ugyanis azt mutatta, hogy az intézet azon növendékei, kik, habár érettségi vizsgálattal léptek az iskolába, de a fennállott szabályok értelmében az előkészületi osztály mellőzésével mindjárt az első szakosztályba vétetvén fel, három évi tanfolyamuk leteltével képesítő vizsgálatra bocsáttattak, ezen vizsgálatokat több esetben vagy épen nem, vagy oly gyenge sikerrel állották meg, mely a nyilvános rajzoktatás kivánalmaival és föltételeivel meg nem egyezik.

Nagyobb része az ily növendékeknek ugyan magától is belátta azt, hogy a vizsgálatra kiszabott tantárgyak kellő ismeretét s a hosszabb gyakorlatot igénylő rajzbeli és festészeti ügyességet ily aránylag rövid idő tartama alatt elsajátítani alig lehetséges, s hogy az csak igen alaposan elkészült s kiválóbb tehetséggel megajándékozott növendékeknek sikerül, minélfogva a közepes tehetségű s gyengébb előkészültségű ifjak a három évi tanfolyamot önként szokták egy, nem ritkán két további tanévvel megtoldani.

Ezek a tapasztalatok vezettek a fenti intézkedésre, mely tényleg igen eredményesnek bizonyult.

Az intézet már az első évektől kezdve nőket is fogadott be növendékei közé, a mennyire a helyi viszonyok megengedték, és

pedig úgy művésznövendékeket, mint rajztanítónő-jelölteket is. Eleinte igen korlátolt volt ezek száma, de utóbb, az intézet bővülésével, egyre többen jelentkeztek, különösen midőn ezelőtt három évvel a külön vezetés alatt fennállott női festészeti tanfolyam is az intézet körébe vonatott, a nő-növendékek létszáma évenként 50—60-ra emelkedett, s még így is igen sok jelentkezőt kell évenként visszautasítani.

Rövidre fogva ez az intézet külső története.

Egyéb közérdekű adatai a jelen Értesítő többi cikkeibe és rovataiba vannak foglalva.

AZ ORSZ. M. KIR. MINTARAJZISKOLA- ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐ NÖVENDEKEI.

Keletkezésétől az 1895—96-iki tanév végeig.*

Abt Sándor 1890/91, 1893/94— 1895/96. Ács Ferencz 1893/94. Adamovics István 1872/73. Adamovics János 1873/74—1876/77. 5. Ádler József 1883/84—1885/86. Adler Mór 1884/85—1885/86, 1887/88 I. Adlmann Gusztáv 1889/90— 1893/94. Agorasztó Melanie 1889/90— 1892/93. Ágotha Imre 1878/79—1883/84. 10. Aigner Matild 1872/73 I. Albachari Berta 1891/92 I. Albrecht Béla 1882/83 I. Albrich Mihály 1891/92—1893/94. Angyalffy Erzsi 1877/78, 1881/82. 15. Árkay Aladár 1887/88 I. Arnold Nándor 1875/76—1877/78, 1879/80. Áron Antal 1874/75—1875/76. Auerbach Lipót 1889/90—1893/94. Bachmann Károly 1891/92. 20. Bacsá András 1890/91—1895/96. Bacskay Béla 1877/78—1885/86.	Bacsák György 1890/91—1891/92. Bagó László 1871/72—1876/77. Baletz István 1876/77. 25. Balló Ede 1877/78—1880/81. Balogh Gábor 1887/88. Balló Aurél 1890/91—1893/94. Balló Emil 1891/92—1894/95. Bajzáth Lajos 1878/79—1883/84. 30. Bakos Tibor 1886/87—1890/91. Bajzáth Gábor 1887/88 I. Baky Albert 1888/89. Bartók Lajos 1872/73—1875/76, 1885/86—1886/87. Barna Mária 1873/74—1876/77. 35. Baráthy Mihály 1876/77—1879/80. Barcza Elek 1881/82—1882/83. Bay Lajos 1882/83—1883/84. Bartha László 1883/84 I. Bartók János 1887/88 II.—1888/89 I. 40. Barsy Adolf 1888/89—1890/91, 1894/95—1895/96. Barajevác Szvetozár 1892/93— 1895/96. Baranszky Emil 1895/96. Bauer Samu 1874/75, 1879/80— 1883/84.

* Az évszámok mellett látható római számjegyek (I. II.) azt jelentik, hogy az illető tanévnek csak első, vagy második felében volt növendéke.

- Brachfeld (Parlaghi) Vilma 1877/78—
1878/79 I.
45. Branisce Viktor 1894/95.
Báró Braunecker Ernesztina
1882/83—1888/89, 1891/92—
1895—96.
Braun Mihály 1885/86 II. —
1886/87 I.
Braunberger Salamon 1886/87—
1888/89.
Baumgartl Boldizsár 1887/88—
1890/91.
50. Bauer Mihály 1890/91—1892/93.
Bálint Benedek 1876/77—1879/80.
Bártfay József 1891/92—1892/93.
Beder Károly 1872/73 I.
Bene Patriczius 1873/74.
55. Berger Győző 1877/78—1878/79.
Berecz Alajos 1879/80—1880/81.
Beck József 1879/80 I.
Benacsek Béla 1880/81—1882/83.
Bencze Zsigmond 1884/85—
1887/88.
60. Berger Luiza 1884/85—1886/87.
Bencze József 1887/88—1890/91.
Bertalan Sarolta 1890/91—
1894/95 I.
Bellony László 1890/91—1895/96.
Berényi József 1892/93—1893/94.
65. Behr Dezső 1894/95—1895/96.
Benedek Géza 1894/95.
Benkő Ilona 1895/96.
Bellák Vincze 1895/96.
Bécser János 1888/89—1891/92.
70. Biczó Géza 1871/72—1874/75.
Birkholcz Ágost 1885/86—1889/90.
Bizani Endre 1889/90—1891/92.
Boross Gyula 1873/74—1878/79.
Botka Mihály 1874/75.
75. Bocskay Béla 1876/77.
Bottay Kálmán 1877/78—1880/81.
Bodola Lajos 1879/80.
Borszéki János 1882/83—1884/85,
1886/87—1887/88.
Bodor Ferencz 1883/84—1887/88.
80. Borszéki Jenő 1884/85.
Both Menyhért 1884/85—1886/87 I.
Boros Radó 1884/85—1888/89.
Bosznai István 1886/87—1890/91.
Bortstieber Ernő 1889/90 II.
85. Br. Bothmer Sándorné 1889/90—
1894/95.
Bockelberg A. Edward 1889/90 I.
Boruth Andor 1889/90 II.
Bodor Ida 1891/92—1893/94.
Borhegyi Mariska 1893/94.
90. Böhm János 1877/78—1880/81.
Böhm Antal 1880/81—1885/86.
Buccarich Manó 1872/73—1873/74.
Bukovics Gyula 1872/73 II.
Burány Béla 1872/73.
95. Bugarszky Timót 1874/75—1879/80.
Bruck Miksa 1878/79—1880/81.
Buzzy Mária 1878/79 I.
Bumbacsilla (Zobl) Irma, 1880/81—
1884/85.
Bulya György 1887/88 I.
100. Burger József 1889/90 II.—
1890/91, 1893/94—1895/96.
Bruck Hermina 1891/92—1895/96.
Buday Lajos 1894/95—1895/96.
Bugát Imre 1894/95—1895/96.
Busitia János 1894/95—1895/96.
105. Bülch Károly 1888/89—1891/92.
Bründl Ödön 1874/75—1877/78.
Csapó Gyula 1871/72—1873/74.
Császár István 1885/86 II.
Csebray Imre 1878/79.
110. Cseley József 1886/87—1889/90.
Csernovits Diodor 1873/74.

- Csernovits Agenor 1873/74.
 Cserépy Károly 1876/77 I.
 Cservenák Gusztáv 1878/79 I.
 115. Cserna Károly 1884/85-1888/89.
 Cserno Géza 1884/85.
 Csergő Lajos 1894/95—1895/96.
 Cséka Károly 1871/72.
 Cséfay Flórián 1875/76-1877/78.
 120. Csizik Gyula 1875/76—1878/79.
 Csiky István 1892/93—1895/96.
 Csók István 1882/83—1884/85.
 Csordák Lajos 1883/84.
 Csolnoky Kár. 1884/85-1887/88.
 125. Csordás József 1886/87.
 Csörgey Zoltán 1887/88.
 Czapek Bruno 1894/95-1895/96.
 Czeller Mihály 1882/83 I.
 Czobel Gyula 1891/92—1894/95.
 130. Dancsics Ákos 1880/81-1886/87.
 Damkó József 1892/93—1895/96.
 Dávid Miksa 1893/94—1894/95.
 Deák Géza 1888/89 I., 1895/96.
 Deák Miklós 1890/91—1893/94.
 135. Demjén László 1882/83-1885/6.
 Demjén Zoltán 1879/80-1882/83.
 Demjanovich Tivadar 1880/81—
 1882/83, 1885/86.
 Demeter Rób. 1893/94-1895/96.
 Deréki Gyula 1873/74 II.
 140. Deréky Anna 1888/89—1889/90.
 Drescher Eugenia 1893/94—
 1895/96.
 Décsey István 1875/76.
 Dékány Árpád 1881/82—1884/85.
 Dvihally Albin 1876/77.
 145. Diviaczky Rezső 1895/96.
 Dienes Károly 1895/96.
 Doby Samu 1892/93—1895/96.
 Doby Irma 1892/93—1895/96.
 Doringer Anna 1893/94-1894/95.
 150. Dvorcsák Ferencz 1879/80—
 1884/85.
 Dömötör Gábor 1885/86 I.
 Dömötör László 1871/72-1874/75.
 Dörre Tivadar 1891/92-1892/93.
 Dusek Ede 1889/90.
 155. Eckert János 1882/83.
 Egerváry Ágost 1872/73-1874/75,
 1883/84—1885/86.
 Eisenhut Ferencz 1875/76—
 1876/77 I.
 Eisert Margit 1893/94—1895/96.
 Eiszler Zsigmond 1873/74.
 160. Edvi Illés Aladár 1888/89-1892/93.
 Ehrenstein Zsigmond 1888/89—
 1889/90.
 Elbl Lajos 1875/76—1876/77 I.
 Elischer Lajos 1875/76.
 Eleöd Judit 1888/89—1892/93.
 165. Eleöd Karola 1888/89—1892/93.
 Ellinger Emil 1889/90—1891/92.
 Eisenkraut Arnold 1880/81.
 Emresz Róbert 1876/77.
 Erdőssy Béla 1889/90—1894/95.
 170. Etter Gyula 1885/86 I.
 Écsy Ferencz 1878/79.
 Fajth István 1879/80—1883/84.
 Fay Zoltán 1872/73.
 Farkas István 1873/74.
 175. Farkas Imre 1885/86—1887/88.
 Farkas Zefin 1891/92—1893/94.
 Farkas János 1892/93.
 Faragó Lajos 1878/79 II.-1880/81.
 Fazekas Mariska 1873/74 II.—
 1875/76.
 180. Fábry Mihály 1884/85—1885/86.
 Fábry Kornél 1888/89.
 Färber Adolf 1881/82—1882/83.
 Feigenbaum Ignác 1872/73.
 Fegyveres Géza 1873/74 II.

185. Flesch József 1872/73.
 Fellegi Alajos 1885/86—1888/89.
 Felsmann Alfréd 1890/91.
 Felsmann Mariska 1893/94.
 Fehérváry Etelka 1893/94—
 1895/96.
190. Fleischer Rezső 1883/84.
 Flesch Miksa 1885/86 I.
 Fleischer Mih. 1892/93-1895/96.
 Fényes Adolf 1884/85—1886/87.
 Finger Róza 1892/93.
195. Fischer József 1881/82-1885/86.
 Fischer Bódog 1884/85-1885/86.
 Friedmann Bella 1892/93.
 Friedmann Arm. 1873/74-1875/76.
 Fliesz Rezső 1873/74, 1877/78 I.
200. Frimm Jakab 1874/75.
 Fodor Róza 1893/94—1895/96.
 Dr. Fodor Árminné 1895/96.
 Flóris Áron 1879/80—1880/81,
 1885/86.
 Flóris Gyula 1880/81.
205. Fórián Gergely 1879/80-1881/82.
 Führer Rikárd 1892/93-1895/96.
 Fülöp Ferencz 1874/75-1875/76.
 Gabara Vincze 1872/73 I.-1875/76,
 1890/91—1891/92.
 Gaál József 1879/80—1883/84.
210. Garay Ákos 1882/83.
 Glatzer Ármín 1882/83—1883/84.
 Gratzner Lajos 1882/83—1883/84.
 Gaál Sándor 1886/87.
 Ganovszky Ilona 1890/91.
215. Gasparik János 1892/93-1895/96.
 Glatz Oszkár 1894/95.
 Gálóczy Dezső 1877/78 I.
 Gál József 1892/93—1895/96.
 Gerenday Béla 1878/79-1879/80.
220. Gerhardt Alajosné 1891/92—
 1894/95.
- Gebauer Gizella 1891/92-1894/95.
 Gemziczky Irma 1894/95.
 Gerdenich Claudine 1895/96.
 Gencsiczky Irma 1895/96 I.
225. Géczy István 1876/77 I.
 Greguss Imre 1889/90.
 Giffing Ida 1891/92—1895/96.
 Gillemot Ödön 1886/87-1893/94.
 Gindrich Hugo 1890/91.
230. Gobra Béla 1881/82—1886/87.
 Goltz Sándor 1872/73.
 Gortva Antal 1872/73—1874/75.
 Glosz Géza 1883/84.
 Groh István 1885/86—1889/90.
235. Gönczy Béla 1872/73.
 Götz Ede 1873/74—1874/75.
 Gulyás Károly 1892/93—1895/96.
 Guttmann Ella 1891/92-1892/93.
 Guttmann Mária 1879/80-1882/83.
240. Glück Károly 1893/94—1895/96.
 Grünwald Béla 1882/83-1885/86.
 Grünwald Imre 1883/84-1884/85,
 1891/92.
 Gyagyovszky Aurél 1887—88.
 Gyárfás Ferencz 1871/72-1874/75
245. Gyárfás Jenő 1871/72—1876/77.
 Gyöngyvirági Eugenia 1872/73—
 1875/76.
 Györffy István 1890/91—1891/92.
 Györffy Julia 1882/83—1883/84,
 1886/87.
 Györgyi Kálm. 1879/80-1883/84.
250. Haberditzel Károly 1893/94—
 1895/96.
 Halász József 1894/95—1895/96.
 Halász Zsigm. 1877/78-1881/82.
 Halmágyi Antal 1891/92-1892/93.
 Hankus Sándor 1875/76-1879/80.
255. Hanula József 1880/81—1882/83,
 1886/87—1887/88.

- Dr. Haraszty Gyuláné 1894/95.
 Harcsy József 1891/92.
 Hariss Béla 1894/95—1895/96.
 Handmann Adolf 1892/93—
 1894/95.
260. Hatschek Arthur 1882/83.
 Havran János 1879/80—1881/82,
 1883/84.
 Hazafi Gyula 1879/80 I.
 Hauser Tivadar 1891/92.
 Hazslinszky Kálmán 1887/88—
 1891/92.
265. Hrabetz Nánd. 1894/95-1895/96.
 Hány Gyula 1881/82—1885/86.
 Hecht Béla 1890/91—1891/92.
 Heckenast Mária 1890/91 I.
 Heincz Augusztá 1873/74 I.
270. Heinrich Etel 1892/93-1895/96.
 Herczbrunn Náthán 1877/78—
 1880/81.
 Herczfeld Fanny 1872/73.
 Hercz Gyula 1888/89.
 Herczog Nina 1877/78.
275. Hermann Adolfine 1892/93—
 1894/95.
 Hermann Gyula 1890/91-1893/94.
 Hidvégi Géza 1890/91 I. 1893/94-
 1895/96.
 Hilberth Irén 1891/92—1894/95.
 Hirsch Cornélia 1885/86-1888/89.
280. Hirsch József 1886/87 I.
 Hirschfeld Samu 1872/73.
 Hirth Pál 1881/82—1885/86,
 1887/88.
 Hrinnyák Ede 1875/76.
 Hochmann József 1880/81—
 1884/85.
285. Hochrein Lajos 1873/74-1874/75.
 Hoczmán Lajos 1883/84—
 1884/85, 1887/88—1888/89.
- Hoffmann Ilona 1891/92-1894/95.
 Hoffmann János 1888/89—
 1891/92, 1894/95.
 Hofrichter József 1876/77—
 1879/80.
290. Holló Barnabás 1889/90-1892/93.
 Holló Ilona 1887/88—1888/89.
 Holló Zsigmond 1882/83—
 18883/84 I.
 Hollós Károly 1877/78—1880/81.
 Hollós Béla 1889/90—1893/94.
295. Hollósy József 1876/77—1878/79.
 Hollósy Simon 1875/76 I.
 Homolya Ádám 1881/82—
 1882/83 I. .
- Hoppé Lipót 1871/72—1874/75.
 Horovitz Mór 1875/76.
300. Horthy Béla 1887/88.
 Horváth Erzsé 1891/92.
 Horváth Géza 1885/86—1888/89.
 Horváth István 1884/85—1886/87.
 Horváth János 1886/87.
305. Horváth Károly 1891/92-1893/94.
 Horváth Mihály 1881/82.
 Horváth Miklós 1878/79.
 Horváth P. Natalie 1879/80—
 1881/82.
- Hoschke Kálmán 1889/90.
310. Hosszu Lajos 1883/84—1886/87,
 1888/89.
 Hausner Ignác 1885/86.
 Hódi József 1892/93.
 Hölszky Sándor 1892/93-1895/96.
 Hunyadi László 1879/80-1882/83.
315. Huszár Frigyes 1877/78-1880/81.
 Huszka József 1873/74—1875/76.
 Huschmann Alajos 1873/74 II.
 Hübner Rezső 1881/82—1882/83.
 Illés Hedvig 1893/94.
320. Illetsko Béla 1893/94—1895/96.

- Innocent Ferencz 1876/77—
1877/78, 1884/85.
- Intödy Adolf 1872/73—1873/74.
- Iszlay Margit 1891/92—1893/94.
- Istvánics György 1883/84—
1886/87.
325. Istvánffy Gyula 1882/83-1883/84 I.
- Ivanecz József 1884/85—1886/87.
- Jakob Sarolta 1873/74—1878/79.
- Janicsek József 1884/85.
- Janicsek Sándor 1883/84-1885/86.
330. Jancsó Lajos 1891/92—1893/94.
- Jankó Elemér 1887/88—1888/89.
- Janky Sándor 1892/93—1895/96.
- Jantyk Mátyás 1879/80—1882/83.
- Jarka Antal 1874/75.
335. Jabkovszky Mihály 1880/81—
1884/85.
- Jäger István 1895/96.
- Jeney Jenő 1894/95.
- Jeszenszky Gusztáv 1872/73—
1876/77.
- Jindrich Hugó 1891/92—1895/96.
340. Jókai Róza 1878/79—1883/84.
- Jónás Ida 1882/83—1885/86.
- Joós Imre 1887/88—1889—90.
- Juhász Árpád 1886/87—1890/91,
1894/95—1895/96.
- Juhász Gyula 1879/80.
345. Junga Sebő 1890/91 I.
- Juszkó Béla 1893/94—1895/96.
- Kalina Tivadar 1879/80 II.
- Kalivoda Katicza 1895/96.
- Kalmár Jenő 1885/86—1890/91.
350. Kardos Gyula 1874/75—1876/77.
- Karlovszky Bertalan 1877/78.
- Karkoska József 1881/82-1882/83.
- Karesz Sámuel 1885/86-1886/87 I.
- Karsay Nándor 1886/87.
355. Karvázy Róza 1892/93.
- Kassay Kálmán 1871/72—1873/74.
- Kasselik Emilia 1891/92—1894/95.
- Kassó József 1893/94.
- Katona Béla 1893/94.
360. Katra Imre 1872/73—1873/74.
- Kaill Adolfné 1891/92—1893/94.
- Kauser Irma 1872/73—1873/74.
- Kaufmann Izidor 1873/74 II. —
1874/75 I.
- Kapperl Samu 1883/84.
365. Krainer Paula 1872/73—1876/77.
- Krausz Ignác 1878/79—1881/82.
- Krausz Ilka 1891/92.
- Krausz Istv. 1872/73 II.-1876/77 I.
- Krausz János 1872/73—1874/75.
370. Krajecz András 1886/87.
- Klaber Gyula 1891/92—1892/93.
- Klammer Mariska 1891/92—
1895/96.
- Krajna János 1893/94—1895/96.
- Králik Gusztáv 1893/94—1895/96.
375. Klamarik Bruna 1894/95-1895/96.
- Kádár Gábor 1879/80—1883/84.
- Kárpáthy Jenő 1887/88 I.
- Kálóczy János 1892/93—1895/96.
- Kátay Lajos 1878/79—1882/83.
380. Keleti Gábor 1887/88—1890/91,
1894/95.
- Kellermann Ferencz 1876/77.
- Keményffy Jenő 1892/93-1895/96.
- Keményffy Katalin 1882/83.
- Kemenszky Árpád 1887/88—
1890/91.
385. Kende István 1888/89—1891/92.
- Kertész József 1872/73 II.
- Kertész János 1871/72—1873/74.
- Kern Paula 1894/95.
- Keuler József 1894/95—1895/96.
390. Kleinberger (Katona) Náthán
1881/82—1886/87.

- Kmetyko Gyula 1880/81—
1881/82 I.
- Krenner Viktor 1880/81-1887/88,
1895/96.
- Kreutzer Gusztáv 1877/78.
- Kéméndi Jenő 1877/78-1878/79.
395. Killinger Lajos 1883/84.
- Kimnach László 1875/76-1877/78.
- Király Lajos 1894/95—1895/96.
- Kircz Ráchel 1888/89—1894/95.
- Kiss Ferencz 1876/77.
400. Kiss István 1873/74 II.
- Kiss Lajos 1884/85—1886/87,
1889/90—1890/91.
- Kiszely Nándor 1893/94.
- Klics Albert 1890/91.
- Kriesch Aladár 1880/81-1882/83,
1893/94—1895/96.
405. Kriesch Laura 1895/96.
- Krieger Béla 1879/80—1883/84.
- Krieszhaber Róza 1877/78.
- Krisztiáni István 1888/89-1891/92.
- Konek Ida 1872/73.
410. Kocsis Ferencz 1880/81-1884/85.
- Kocsis Jenő 1892/93.
- Kozsánovics Sándor 1876/77—
1878/79.
- Koszkol Jenő 1885/86—1887/88.
- Kosztá József 1885/86—1887/88.
415. Kondász Illés 1886/87—1887/88.
- Kohányi Róbert 1890/91-1891/92.
- Korompay Irma 1890/91-1891/92.
- Korcsek János 1891/92-1894/95.
- Kotsi Horvát Jolán 1891/92—
1893/94.
420. Korcinka Pál 1894/95.
- Koos Lajos 1895/96.
- Kovács János 1873/74.
- Kovách Géza 1881/82—1884/85.
- Kovács István 1882/83—1886/87.
425. Kovács József 1874/75—1875/76.
- Kovács Pál 1876/77—1877/78.
- Kovács László 1893/94—1895/96.
- Kovács Gyula 1894/95.
- Knopp Ferencz 1884/85.
430. Knopp Imre 1882/83—1885/86.
- Knott Lipót 1879/80—1880/81 I.
- Klopfer Miksa 1889/90-1890/91.
- Kölber Dezső 1890/91—1895/96.
- Köves Izidor 1882/83—1884/85.
435. Kövér János 1873/74—1876/77.
- Klöz György 1890/91.
- Kubesch Mariska 1894/95—
1895/96.
- Kukuli Ferencz 1883/84.
- Kun Lajos 1890/91—1892/93.
440. Kunfy Lajos 1887/88.
- Kunossy Frigyes 1880/81-1881/82,
1886/87.
- Kutlik András 1881/82 I.
- Kutty Lajos 1875/76.
- Kutner Géza 1886/87—1890/91.
445. Kurzweil Nándor 1878/79.
- Krug Balázs 1871/72—1876/77.
- Krucsay Ferencz 1889/90 II.—
1895/96.
- Kruspér István 1894/95-1895/96.
- Künstler Adolf 1881/82.
450. Kümmerle Pál 1893/94-1895/96.
- Lácay Olga 1893/94—1895/96.
- Lakatos Ida 1873/74.
- Lakos Alfréd 1889/90—1892/93.
- Lammel Antal 1892/93—1895/96.
455. Laub Flórián 1878/79—1883/84.
- Laub Fülöp 1885/86—1888/89.
- Lányi Ernő 1877/78—1880/81.
- Lechner Gyula 1878/79.
- Ledermüller Gyula 1892/93.
460. Lehrner Rezső 1876/77.
- Lehotzky Pál 1895/96.

- Leitl Ede 1871/72—1873/74.
 Leister Ferencz 1875/76-1876/77.
 Lengyel Irma 1891/92.
 465. Lenauel Arthur 1895/96.
 Lencsó János 1884/85—1888/89.
 Lerch Antal 1872/73.
 Lichtenstein Georgette 1881/82 I.
 Liffa Aurél 1891/92.
 470. Ligeti Mór 1890/91—1892/93.
 Linde János 1874/75—1875/76.
 Linek Lajos 1875/76, 1878/79.
 Löbl Selma Elma 1872/73—
 1875/76.
 Lőrinczy Géza 1895/96.
 475. Löschinger Béla 1895/96.
 Löschinger Hugó 1893/94—
 1895/96.
 Löschinger Hedvig 1886/87—
 1891/92.
 Löw Gyula 1881/82—1885/86.
 Löwinger Ármin 1881/82 I.
 480. Ludmann Paula 1892/93-1895/96.
 Machik Ilona 1892/93—1895/96.
 Madarassy Erzsébet 1883/84-1888/89.
 Madarász Adeline 1887/88—
 1892/93.
 Major Jenő 1887/88—1890/91.
 485. Majoros Károly 1889/90-1892/93.
 Majorossy Gyula 1873/74—
 1875/76.
 Makay Filomena 1876/77—
 1881/82.
 Makfalvay Ilka 1872/73-1875/76.
 Mandl Ármin 1880/81—1885/86.
 490. Mandl József 1881/82.
 Mandl Stefánia 1891/92-1895/96.
 Mannheimer Ágost 1873/74 II.—
 1874/75 I.
 Margittay Tihamér 1874/75—
 1878/79.
 Markup Béla 1890/91—1895/96.
 495. Marlin Molly 1887/88—1890/91.
 Marossi Ferencz 1886/87 I.
 Marsovszky Kálmán 1886/87—
 1891/92.
 Martonovics Ábrahám 1893/94.
 Matsek Antal 1876/77—1878/79.
 500. Mayer (Zala) György 1876/77 I.-
 1878/79.
 Mayer József 1871/72.
 Mály József 1894/95.
 Márk Lajos 1885/86.
 Márton Gyula 1875/76 I.
 505. Márton Béla 1891/92.
 Márki Pál 1879/80 I.
 Mátrai Vilmos 1895/96.
 Mátyássy Kálmán 1873/74—
 1874/75 I.
 Meeze Vilmos 1876/77 I.
 510. Medriczky István 1893/94—
 1894/95.
 Meiszl Ágoston 1886/87-1888/89.
 Meleg Ignác 1882/83 I.
 Melles Jenő 1880/81 II.
 Melichár János 1883/84-1884/85.
 515. Mendlik Oszkár 1890/91—
 1895/96.
 Mensel Coelestin 1879/80.
 Mensel Kelemen 1880/81—
 1881/82.
 Meszes Ferencz 1887/88.
 Mesterházy Kálmán 1873/74—
 1876/77.
 520. Mérő István 1890/91—1894/95.
 Mészáros Endre 1872/73.
 Mészáros Károly 1895/96.
 Mihalik Dániel 1886/87-1892/93.
 Milutinovics Lyubisa 1894/95—
 1895/96.
 525. Mikár Paula 1894/95—1895/96.

- Mike Ignác 1880/81—1882/83.
 Miksits Imre 1874/75.
 Millye Kálmán 1882/83.
 Mittelmann Jakab 1889/90—
 1894/95.
 530. Móczik József 1882/83.
 Molnár Béla 1886/87—1888/89.
 Molnár Gyula 1883/84—1886/87.
 Molnár Sándor 1875/76.
 Molnár Lajos 1873/74-1876/77 I.
 535. Morgenstern Ede 1893/94—
 1895/96.
 Moesz Etelka 1894/95—1895/96.
 Murgas József 1889/90.
 Muró Péter 1876/77 I.
 Mumme Oszkár 1880/81 I.
 540. Muszely Gyula 1889/90-1892/93.
 Muszkalay Antal 1877/78-1879/80.
 München Ida 1882/83.
 Mühlbeck Károly 1886/87—
 1890/91.
 Myskovszky Ernő 1891/92—
 1894/95.
 545. Nadler Berta 1872/73.
 Nadler Flóra 1872/73.
 Nadler Ida 1872/73.
 ifj. Nagy Gyula 1877/78-1880/81.
 id. Nagy Gyula 1875/76-1879/80.
 550. Nagy István 1894/95—1895/96.
 Nagy Jolán 1894/95—1895/96.
 Nagy Károly 1879/80-1882/83.
 Nagy Lajos 1895/96.
 Nagy Lázár 1879/80—1883/84,
 1886/87.
 555. Nagy Sándor 1886/87—1889/90.
 Nagy Vilmos 1891/92—1895/96.
 Naucsina Károly 1876/77.
 Nemes Mihály 1883/84-1885/86.
 Nemes Viktor 1892/93 I.
 560. Neogrády Antal 1883/84-1884/85.
 Neubrunn Tóbiás 1890/91—
 1895/96.
 Neuhauser Ármin 1878/79—
 1880/81.
 Neumann Ármin 1882/83 I.
 Neumann Emil 1886/87.
 565. Neumann Ignác 1891/92.
 Nécsey Imre 1875/76—1878/79.
 Németh Imre 1893/94—1895/96.
 Nichold Sándor 1895/96.
 Niederländer Adolf 1894/95 I.
 570. Niklay János 1872/73—1876/77.
 Nikolics Ilona 1882/83—1884/85,
 1894/95—1895/96.
 Br. Nyáry Alb. 1890/91-1894/95.
 Nyáry Antal 1879/80—1880/81 I.
 Nyilassy Sándor 1892/93.
 575. Obendorf Gusztáv 1884/85—
 1888/89.
 Oberg János 1871/72—1873/74.
 Ocsvár Rezső 1895/96.
 Olgyay Ferencz 1889/90-1890/91.
 Olofson Gusztáv 1893/94-1895/96.
 580. Oskó Lajos 1884/85—1889/90,
 1894/95.
 Osváth Kálmán 1883/84.
 Oszter István 1892/93—1895/96.
 Oswald Lajos 1894/95-1895/96.
 Palla István 1871/72—1873/74.
 585. Pap Árpád 1878/79—1879/80.
 Papp Ferencz 1873/74 I.
 Papp Gábor 1892/93.
 Papp Gyula 1876/77—1879/80.
 Papp József 1888/89—1891/92.
 590. Papp Sándor 1888/89—1895/96.
 Papszt Imre 1889/90.
 Pasuth Ödön 1880/81-1884/85 I.
 Pataky László 1875/76-1879/80 I.
 Pauer Vilmos 1889/90—1892/93.
 595. Pawlas Ede 1890/91—1895/96.

- Pálfy József 1886/87—1889/90.
 Pállya Coelesztin 1879/80—
 1881/82, 1884/85 II.
 Pápay Viktor 1871/72—1873/74.
 Pásztor József (pápai) 1872/73.
 600. Pásztor József (jákóhalmai) 1883/84—
 1886/87, 1890/91.
 Pázmándy Olga 1891/92.
 Pázmándy Vilma 1891/92.
 Percea Pál 1893/94—1895/96.
 Perjéssi Lajos 1873/74—1876/77.
 605. Perlmutter Samu 1884/85—
 1888/89.
 Pesice Antal 1875/76.
 Peterdy Gyula 1879/80—1881/82.
 Petrányi Géza 1876/77—1879/80.
 Premier Károly 1872/73—1873/74.
 610. Prenosyl Sándor 1872/73—1876/77.
 Pick Juliska 1890/91.
 Pironcsák Antal 1895/96.
 Philipp István 1890/91—1895/96.
 Pokorny Irma 1873/74.
 615. Polgáry Géza 1885/86—1888/89.
 Polidnek Gyula 1882/83 I.
 Poll Hugo 1885/86.
 Pollák Mór 1893/94.
 Pollák Vilmos 1875/76.
 620. Popovics Milicza 1892/93.
 Poroszlay Albert 1872/73—1873/74.
 Posner Lajos 1888/89 I., 1891/92.
 Pörge Gergely 1874/75—1876/77 I.
 Pulszky Polyxena 1872/73—
 1873/74.
 625. Puxbaum Miksa 1873/74.
 Rabcsák Aurel 1893/94.
 Radó Aladár 1881/82 I.
 Raidl Sándor 1880/81.
 Rauchbauer Károly 1880/81—
 1882/83.
 630. Rausch Béla 1893/94—1894/95.
 Rauschenberger József 1885/86—
 1886/87.
 Redlich József 1888/89—1891/92.
 Reich Henrik 1879/80.
 Reich Jakab 1871/72—1872/73.
 635. Reichard Mariska 1893/94—
 1895/96.
 Reider Béla 1893/94—1895/96.
 Reimlinger Gyula 1879/80—
 1882/83.
 Reinfuss Ede 1892/93, 1895/96.
 Reinhard Kár. 1887/88—1895/96.
 640. Reisz Ottó 1895/96.
 Reiszig Adolf 1876/77—1878/79.
 Reisman Ilona 1878/79—1881/82.
 Rekettye Csilla 1887/88.
 Réti István 1890/91 I.
 645. Réti Ödön 1891/92—1893/94.
 Rettenbacher Ferencz 1892/93.
 Réthy Lajos 1878/79—1879/80.
 Rhédey Ferencz 1873/74—1874/75.
 Richl Antal 1875/76.
 650. Richter Aurel 1888/89—1892/93.
 Rieger Győző 1893/94.
 Rigó Mária 1889/90—1890/91.
 Ringeisen József 1882/83.
 Rintel Géza 1893/94.
 655. Roskovics Ignác 1875/76—
 1879/80.
 Rosenberg Adolf 1884/85.
 Rosenmayer Ferencz 1880/81—
 1881/82.
 Rosenzweig Lajos 1877/78 I.
 Roth Matild 1894/95.
 660. Roth Miksa 1880/81 I., 1888/89 I.
 Rothfeld Samuné 1895/96.
 Rozolofszky Ágost 1872/73 II.—
 1873/74.
 Rózsaffy Dezső 1895/96.
 Röck Károly 1876/77.

665. Rösler Lajos 1885/86 — 1889/90.
Rösner Adél (Komócsy Józsefné)
1882/83 — 1884/85, 1888/89 —
1892/93.
Rubovics Márk 1883/84-1886/87.
Ruby Miroszláv 1879/80-1881/82.
Saile Károly 1882/83.
670. Sanek Sámuel 1879/80.
Skatzel Lajos 1880/81 I.
Spanyár Pál 1894/95 — 1895/96.
Stark Teréz 1891/92 — 1895/96.
Stauber Jakab 1893/94.
675. Strach József 1882/83 — 1884/85.
Strasser Emma 1893/94.
Sándor István 1885/86 II. —
1888/89.
Sável Dezső 1888/89 — 1889/90.
Sebestyén Károly 1894/95 —
1895/96.
680. Serbán Mihály 1872/73 I.
Seres Géza 1874/75 — 1876/77.
Seemann Kálmán 1879/80 —
1882/83.
Stern Áron 1890/91 — 1891/92.
Stern Fülöp 1887/88 — 1890/91.
685. Stern József 1881/82.
Steiner András 1888/89-1892/93 I.
Stetka Gyula 1874/75 — 1875/76.
Streitmann Antal 1871/72 —
1874/75.
Stegmüllerné Gerster Mária
1884/85 — 1886/87.
690. Svetschine Georgine 1890/91 —
1893/94.
Siegel Gyula 1880/81.
Sikor Margit 1875/76.
Sikorszkiné Zsolnai Julia 1895/96 I.
Silberstein Lajos 1876/77 I.
695. Silberstein Lipót 1873/74 —
1875/76.
- Simon János 1874/75 II. —
1876/77 I.
Simon Tivadar 1893/94 — 1895/96.
Singer Mór 1876/77 I.
Sipos Sándor 1873/74.
700. Spitzer Hermann 1889/90 —
1891/92.
Spitzer Vilmos 1894/95 — 1895/96.
Spitzer Zsigmond 1886/87 I.
Spiegel Jakab 1874/75 — 1875/76.
Spira Antal 1873/74 II. —
1876/77 I.
705. Spira Rezső 1875/76 II.
Spindler Lajos 1875/76.
Springholcz Mariska 1895/96.
Stifter Gyula 1885/86 I.
Stigliczy Jenő 1887/88 — 1890/91.
710. Soltész Arnold 1875/76 — 1877/78.
Soós László 1875/76.
Stolarik József 1892/93 — 1893/94.
Stollmann András 1873/74 II. —
1878/79 — 1880/81.
Stoklász József 1889/90 — 1892/93.
715. Stohofer Béla 1890/91 — 1891/92.
Spotkofszky Károly 1876/77 —
1878/79.
Stöger Rudolf 1890/91.
Stubán István 1887/88 — 1888/89.
Schablik Károly 1894/95-1895/96.
720. Schamorzil Antónia 1888/89 —
1891/92.
Scharl Arthur 1886/87.
Scharscher Dániel 1883/84 —
1890/91.
Schaushek Árpád 1881/82 —
1886/87.
Schnaucz Ervin 1872/73 II.
725. Schramek Jakab 1884/85 —
1886/87.
Schwarcz Mór 1883/84 — 1886/87.

- Schwarcz Zsigm. 1878/79-1881/82.
 Schäffer Ármin 1891/92.
 Schäffer Tivadar 1884/85.
 730. Scheiber Géza 1887/88-1888/89 I.
 Scheibert Antónia 1872/73—
 1873/74.
 Schneider Károly 1880/81.
 Scherling Antal 1889/90—1892/93.
 Schlesinger Dávid 1871/72—
 1875/76.
 735. Schlésinger Károly 1876/77 I.
 Schreiber Izidor 1876/77-1880/81.
 Schwertner Zsigmond 1880/81—
 1884/85, 1892/93.
 Schiff Dezső 1890/91—1891/92.
 Schiff Kálmán 1893/94.
 740. Schimkó István 1881/82.
 Simkó József 1878/79—1883/84.
 Schlick Károly 1876/77-1877/78. I.
 Schmigelschi Oszkár 1884/85—
 1888/89.
 Schmidt Antal 1882/83—1886/87.
 745. Schmidt József 1872/73—1873/74.
 Schnier (Szirmai) Antal 1877/78—
 1879/80.
 Scholtz Ágost 1884/85.
 Scholtz Margit 1894/95—1895/96.
 Schloesser Alice 1895/96.
 750. Schönberger Vilmos 1878/79—
 1881/82.
 Schönleitner Károly 1872/73—
 1876/77.
 Schöckl Ignác 1872/73 II.
 Schubert Ign. 1873/74-1876/77 I.
 Schubert Emil 1876/77—1878/79.
 755. Schullerus Frigyes 1885/86—
 1888/89.
 Schultz Ferencz 1875/76.
 Schuppin Ferencz 1875/76—
 1878/79.
 Schuschmann Pál 1885/86—
 1886/87.
 Schuster Gáspár 1873/74-1874/75.
 760. Schlumbrecht Gyula 1890/91—
 1891/92, 1894/95 I.
 Schütz Julcsa 1891/92.
 Szabó Benő 1873/74—1875/76 I.
 Szabó Béla 1882/83—1883/84.
 Szabó Irma 1877/78—1878/79.
 765. Szabó István 1876/77.
 Szabó István 1886/87.
 Szabó József 1884/85-1888/89 I.
 Szabó László 1892/93.
 Szabó Pál 1876/77 I.
 770. Szabó Vladimír 1893/94-1895/96.
 Szakács János 1884/85—1886/87,
 1891/92.
 Szalay Jenő 1883/84—1886/87.
 Szalay Károly 1880/81—1886/87.
 Szalay Kornel 1881/82 I.
 775. Szappanos Péter 1884/85-1887/88.
 Szádváry János 1883/84-1888/89.
 Szántó Géza 1890/91—1893/94.
 Szántó János 1882/83—1885/86.
 Száraz István 1876/77.
 780. Szávits Imre 1876/77—1880/81.
 Szlányi Lajos 1886/87—1892/93.
 Szegfy Erzsike 1894/95.
 Szekeres Albert 1893/94.
 Szentiványi Margit 1893/94—
 1895/96.
 785. Szentmiklóssy Zoltán 1895/96.
 Szerémy Alajos 1881/82-1884/85.
 Szeverényi János 1875/76 I.
 Szmétana Ágoston 1880/81—
 1885/86.
 Székely Árpád 1872/73, 1879/80—
 1888/89, 1893/94—1895/96.
 790. Szidlovics Kálmán 1890/91—
 1893/94.

- Szijártó Lenke 1893/94-1895/96.
 Szihorszky János 1894/95.
 Szilvay Vilmos 1895/96.
 Szinte Gábor 1875/76—1877/78.
 795. Szírotka Szilárd 1891/92-1894/95.
 Szittner Dezső 1890/91-1893/94.
 Szobonya Mih. 1875/76-1880/81.
 Szontagh Károly 1883/84.
 Szontagh Tibor 1894/95-1895/96.
 800. Szopkó István 1875/76—1877/78.
 Szuk Endre 1890/91—1891/92.
 Szulczberger Miksa 1889/90—
 1892/93.
 Szupits József 1881/82.
 Szücs Izsák 1877/78—1879/80.
 805. Tahedl (Tahi) Antal 1875/76—
 1877/78.
 Tahy János 1888/89 II.
 Taksonyi József 1887/88-1890/91.
 Tamásfy Romer 1874/75.
 TankóSánd. 1877/78 I., 1880/81 I.
 810. Tarr Rezső 1894/95—1895/96.
 Taschek Gyula 1877/78-1880/81.
 Tasnády Kálmán 1876/77.
 Tattay Ferencz 1883/84-1884/85,
 1891/92—1893/94.
 Trampits Miksa 1873/74.
 815. Trattner Alajos 1876/77 I.
 Tegyei Lajos 1890/91—1891/92.
 Telegdy Árpád 1893/94-1895/96.
 Telegdy László 1878/79-1881/82.
 Telkessy Valéria 1887/88-1895/96.
 820. Tellér Gyula 1871/72—1873/74,
 1885/86—1887/88.
 Teöke Andor 1890/91—1891/92.
 Thein Miksa 1889/90—1891/92.
 Treitz Péterné 1895/96.
 Till Karolina 1873/74 II.
 825. Tinayre Gyula 1877/78-1878/79.
 Tinayre Lajos 1877/78—1878/79.
 Tisza Zsigmond 1885/86-1886/87.
 Tolnay Henrik 1881/82.
 Tomasek Emma 1872/73-1877/78.
 830. Thorma János 1887/88—1892/93.
 Tornyai János 1886/87-1887/88.
 Tóth András 1894/95.
 Tóth Erzsébet 1893/94.
 Tóth Ferencz 1878/79-1880/81 I.
 835. Tóth János 1871/72.
 Tóth László 1885/86.
 Tóth László 1894/95—1895/96.
 Tóth Mariska 1894/95—1895/96.
 Törs Aranka 1892/93.
 840. Török Mihály 1893/94-1894/95 I.
 Tugendthal Nándor 1872/73.
 Tumo Máté 1893/94.
 Tury Gyula 1881/82—1885/86.
 Türk Sándor 1880/81.
 845. Udvardy Géza 1894/95-1895/96.
 Udvardy Vincze 1877/78.
 Udvarlaky Béla 1875/76.
 Uferbach Jenő 1890/91-1894/95.
 Ujházy Irma 1875/76—1878/79.
 850. Ujházy Károly 1873/74.
 Ujváry Ignác 1881/82-1884/85.
 Ungár Ignác 1883/84.
 Ungár Adolf 1880/81 I.
 Vajda Zsigmond 1881/82.
 855. Vallachy Jenő 1872/73-1876/77.
 Vannay Ferencz 1883/84-1885/86.
 Varga Imre 1892/93 I.
 Vargha Andor 1893/94.
 Varju Tivadar 1894/95.
 860. Vaskovits Erzsébet 1885/86—
 1887/88, 1891/92—1895/96 I.
 Vaskovits Zoltán 1888/89 I.
 Vass Béla 1891/92—1894/95.
 Vastagh György 1885/86.
 Vaszary Gábor 1892/93.
 865. Vaszary János 1885/86—1886/87.

- Vladár Ernő 1893/94—1895/96.
 Vlasits Mihály 1875/76.
 Vágó Pál 1893/94.
 Vándory Emil 1871/72.
 870. Váralyai Géza 1873/74 II.
 Vecsery Imre 1895/96.
 Veisse Izabella 1873/74 II.
 Velits Ottmár 1892/93.
 Vendrey László 1880/81-1883/84.
 875. Verdenstätter Szilárd 1871/72—
 1875/76.
 Veres Pál 1872/73 I.
 Versényi Gábor 1871/72-1874/75.
 Vesztróczy Manó 1892/93—
 1895/96.
 Vetró Sándor 1887/88—1891/92.
 880. Véber Ernő 1887/88—1890/91.
 Vég István 1880/81.
 Végh Endre 1885/86—1888/89.
 Végh Gyula 1881/82—1882/83 I.
 Vogel Ferencz 1874/75.
 885. Vogel Ilona 1891/92—1895/96.
 Vogel Rezső 1886/87.
 Volf Irma 1889/90—1893/94.
 Vödrös Mihály 1875/76.
 Vörös Erzsi 1879/80—1884/85.
 890. Vörös Juliska 1873/74—1876/77.
 Wage József 1881/82—1883/84.
 Wagner Ferenczné 1895/96.
 Waisz Ignác 1876/77—1878/79.
 Walbacher Kár. 1875/76-1878/79.
 895. Wamzer József 1881/82.
 Watzke Rezső 1891/92—1894/95.
 Wäscher József 1875/76.
 Weber Ilka 1879/80—1883/84.
 Weber Ilona 1891/92.
 900. Weinreb Bernát 1878/79.
 Weisz Emil 1890/91—1891/92.
 Weisz Lajos 1872/73—1874/75,
 1877/78, 1880/81 I.
 Weisz Zsigmond 1876/77—
 1881/82.
 Weixelgärtner Ármin 1884/85—
 1890/91.
 905. Wellmann Róbert 1885/86—
 1887/88 I.
 Wessel Jenő 1895/96,
 Weyde Vilmos 1875/76.
 Widder Bódog 1892/93—1895/96.
 Wielnberger (Lóránfi) Antal
 1876/77—1878/79.
 910. Wilich Károly 1877/78.
 Wittich Károly 1890/91.
 Zacherl Ágost 1885/86—1889/90.
 Zanyiczky Gábor 1895/96.
 Zvarinyi Lajos 1889/90—1892/93.
 915. Zeller Mihály 1892/93—1895/96.
 Zemplényi Tivadar 1883/84—
 1885/86.
 Zvér Ferencz 1872/73—1875/76.
 Zofahl Pál 1884/85—1888/89.
 Zorkóczy Gyula 1892/93-1895/96.
 920. Zubriczky Loránt 1886/87.
 Zucker Frida 1890/91.
 Zsebők János 1891/92—1895/96.
 Zsidó Domokos 1872/73.
 Zsitvay János 1888/89—1891/92.
 925. Zsoldos Gyula 1890/91.

AZ INTÉZET CZÉLJA ÉS FELADATA.

Az országos magyar királyi mintarajziskolának és rajztanárképzőnek feladata a jelenkor igényeinek és az ország szükségeinek megfelelő rajztanárok szakszerű kiképzése, valamint tehetséges ifjaknak, kik a képzőművészetek valamely ágára, különösen pedig a festészetre vagy szobrászatra szánják magukat, a hivatásukra szükséges ismeretek alapos megszerzésére alkalmat nyújtani.

Ezen céljainál fogva az intézet oktatást nyújt a képzőművészeteknek, alábbi tantervébe foglalt ágaiban, gyakorlati utmutatás és elméleti tanfolyamok segélyével.

TANTERV.

I. ALAK-RAJZ ES FESTÉS. (Figurális.)

I. OSZTÁLY.

Domború fős- és élő fejminták után való rajzolás. Télen 10, nyáron 15 heti órában.

II. OSZTÁLY.

Élő fejminták után való rajzolás. Télen 10, nyáron 15 heti órában.

III. OSZTÁLY.

Antik szoborminták és egész alakú élő mintákról való rajzolás (akt). E tanulmányok kiegészítéseként szolgálnak a bonczalaktani előadások és a gyors vázolás gyakorlása.

IV. OSZTÁLY.

Az élő fejminta festése. Elemi compositio-gyakorlatok stb. Télen heti 10, nyáron 15 órában. Ezen tanulmányokhoz csatlakoznak:

A *gyakorló festészeti szakosztály*,* melyben csupán művész-növendékek számára és külön tanár vezetése mellett az alakrajz és festészet nagyobb terjedelemben, hetenkint 30—35 óráig taníttatik; úgyszintén:

A *női festészeti osztály*,** művész növendékek számára, melyben alak- tájkép- és csendélet festés gyakoroltatik körülbelül heti 10 órában.

II. ÉKÍTMÉNYES RAJZ ÉS FESTÉS. (Ornamentika.)

I. OSZTÁLY.

Domború ékítmények rajzolása, különös tekintettel a forma-érzék és a kézbeli ügyesség fejlesztésére.

A különböző rajzszerkezetek kezelésében, valamint a külön előadási módokban való gyakorlatok. Hetenkint 6 óra.

II. OSZTÁLY.

Ékítmény elemek rajzolása, különös tekintettel a stílek tanulmányozására, s ezzel kapcsolatban tervezési gyakorlatok. Folytatása a rajzgyakorlatoknak domború mintákról. Geometriai síkékítmények. Vázolgatás. Hetenkint 6 óra.

* Az epresketben (Bajza u.) e célra emelt külön épületben.

** Ideiglenesen a budai várbazáriban.

III. ÉS IV. OSZTÁLY.

Elmélkedések a művészeti formák fejlődéséről a különböző nemzeteknél különböző korszakokban.

Az intézet főszoftvény-, fénykép-, metszet- és könyvtárában őrzött művek ékítményes motívumainak tanulmányozása és vázolgatása. Az országos iparművészeti muzeumbeli és egyéb eredeti műtárgyak felvétele. Egyszerűbb ékítményes részletekre és ilyenek összetételére terjedő compositio-gyakorlatok. Önálló tervezgetés az iparművészet különböző ágai s a dekoratív építészet köréből, u. m. szövetek, butorok, sgraffitó, keramikai művek, fémöntvények és egyéb műtárgyak. Hetenkint 8 óra.

Ezenkívül a IV. osztály növendékei heti két órában ismétlés-képen domboru minták után való rajzolást is gyakorolnak.

III. ÉPÍTÉSZEZET.

Az építészeti rajz- és stiltanulmányok, heti 8 órában, csak a III. osztályban kezdődnek. Szükséges előzményeket képezi a megelőző két osztályban szerzendő geometriai ismeret és rajzbeli gyakorlottság.

III. OSZTÁLY.

Műszaki rajzgyakorlatok, előkészítésül a műépítészeti alaktanra. Árnyékszerkesztés, intenzitási gyakorlatok.

a) Elmélet. A műépítészeti stilek fejlődésének ismertetése; azok elemzése és összehasonlítása.

b) Gyakorlat. Részletes tanulmányok rajzolása, különösen az ókori remek építészet köréből válogatott minták nyomán.

IV. OSZTÁLY.

a) Elmélet. A műépítészeti stilek folytonatos ismertetése. Közép- és újabbkori építészet.

b) *Gyakorlat.* Tanulmányok rajzolása a középkori (román, góth) és újabbkori (renaissance, barok) építészet köréből vett jeles példák nyomán.

IV. MŰHELYI RAJZOLÁS.

Hetenkint két órában a III. és IV. osztály részére.

Ipari vagy építészeti tárgyak kivitelének alapjául szolgáló rajzok készítése, egy tized, egy ötöd, fél, vagy valódi nagyságban, és pedig: elő- és oldalnézetben, alaprajzban, vízszintes és függélyes metszésekkel, a különböző anyagok szerkesztésének feltüntetésével. Részletrajzok valódi nagyságban, az alakok és prophilok ábrázolásával. A III. osztályban a példák a butor- és épület asztalosság, — a IV. osztályban az építészet köréből vétetnek.

V. VÍZFESTÉSZET.

Csupán nők részére, heti 8 órában.

Edényneműek, csendéleti tárgyak, virágok, különböző növények s ilyenekből összetett csoportok; himzési s szövet minták, iparművészeti tárgyak természet utáni megfestése, valamint fej tanulmányok élő mintáról.

Végre egyes kirándulások a tájfestészet tanulmányozása szempontjából.

VI. MINTÁZÁS.

A) RAJZTANÁRJELÖLTEK RÉSZÉRE.*

I. OSZTÁLY.

Mintázási gyakorlatok, különösen domború ékítményes minták, valamint az emberi test egyes részeit ábrázoló föszminták nyomán, ezek nagyságának megfelelő mérvekben. Hetenkint 6 óra.

* Az Eötvös-utca 6. sz. a. bérelt ideiglenes helyiségben.

II. OSZTÁLY.

Ékítményes mintázási gyakorlatok lapminták után és domborművű mintázási gyakorlatok teljes idomú föszminták nyomán. adott mérvek szerint. Hetenkint 6 óra.

B) SZOBRÁSZNÖVENDEKÉK RÉSZÉRE.*

Antik, élő minta után fej és egész alak (akt), valamint állattanulmányok, önálló compositiók.

VII. GEOMETRIA.

1. *Elemi geometria.*

Bevezetés.

I. PLANIMETRIA.

Heti 4 óra előadás és 2 óra rajzolás az I. osztály számára.

1. A *térelemek* (pont, egyenes) helyzeti vonatkozásai és az egyenesvonalu idomok képzése általában.
2. Az *alapidomok* (véges egyenes, kör, szög, öv) helyzeti és metrikus vonatkozásai.
3. A *főidomok*, és pedig:
  - α) az *egyenes vonaluk* (pont- és sugársor, tört egyenes, három-, négy- és sokszög) alkotó részei, projectivitása (congruentia, affinitás és axialis symmetria, hasonlóság és centrikus symmetria, collineatio és involutió), transversálisai és területe.
  - β) a *görbe és vegyes vonaluk*, és pedig:
    - a) A *kör*; vonatkozások a térelemek- és az előbb tárgyalt idomokra (projectivikus, potenciális, polárikus és harmonikus tulajdonságok), kerület és terület.

* Az epreskertben (Bajza u.) levő külön épületben.

b) A kúpszeletek elemei.

c) A cycloisok, evolvensok és az alkalmazott csigavonalak leírása és szerkesztése.

Constructiv föladatak az egész tárgykörből.

II. STEREOMETRIA.

A stereometria az orthogonális ábrázolás előadásával van egyesítve és esetről-esetre tárgyalatik.

2. *Ábrázoló geometria.*

A) STEREOMETRIA ÉS ORTHOGONÁLIS ÁBRÁZOLÁS.

Heti 4 és 2 óra előadás és 2 óra rajzolás a II. és III. osztály számára.

I. STEREOMETRIA.

1. *A térelemek* (pont, egyenes, sík) helyzeti vonatkozásai és az egyenes vonalú és sík lapú idomok képzése általában.
  2. *Az alapidomok* (kitérő [torz] egyenespár, pont és sík, egyenes és sík, lapszög, réteg, testszög) helyzeti és metrikus vonatkozásai.
  3. *A főidomok*, és pedig:
    - α) *a síklapúak* (szögletes testek) [hasáb, gúla és általános polyeder] alkotó részei, transversális síkjai, congruentiája és axiális symmetriája, hasonlósága és centrikus symmetriája, felülete és köbtartalma.
    - β) *a görbe- és vegyeslapúak* (gömbölyű testek) [henger, kúp, gömb] alkotórészei, transversális síkjai, stb. — mint előbb.
- Constructiv feladatok az egész tárgykörből.

II. ORTHOGONÁLIS ÁBRÁZOLÁS.

1. Bevezetés.
2. A térelemek ábrázolása két és több képsíkon.
3. A térelemek relatív vonatkozásai, különösen metszések, távolságok és szögek.
4. A sík idomok ábrázolása.
5. A testek (hasáb, gúla, henger, kúp, forgástestek) ábrázolása; relatív vonatkozásaik a térelemekre és egymásra.
6. Megvilágítási viszonyok, u. m. vetett, saját árnyék és a megvilágítás intenzitása.
7. Idomok helyzettranszformációi; képsíktranszformációk.
8. Az orthogonális és klinogonális axonometria elemei.
9. Constructiv feladatok az egész tárgykörből.

Jegyzet. A 6. és 7. pontban foglaltak alkalmilag tárgyalatnak.

B) CENTRÁLIS ÁBRÁZOLÁS (PERSPECTIVA, LÁTSZATTAN.)

Heti 2 óra előadás és 2—8 óra rajzolás, a III. és IV. osztály számára.

Bevezetésül: látszati képek szerkesztése az orthogonális ábrázolási mód alapján.

I. ELMÉLETI RÉSZ.

1. A térelemek (pont, egyenes és sík) *centrális ábrázolása és helyzeti megállapítása* egy síkon.
2. A térelemek *helyzeti vonatkozásai*: metsző egyenesek, két sík metszése. Vegyes helyzeti feladatok.
3. A térelemek *méretes vonatkozásai*: szöghajlásuk a képsík iránt, síkban fekvő elemek forgatása, valódi nagyságok megállapítása, egyenesek osztása, adott osztás átvitele osztó egyenesek által, az osztási kör; az egyenesnek és a síknak szög szerinti vonatkozása. Síkok hajlási szögei, síkok elhelyezése adatok szerint.

4. Segédműveletek korlátolt képsíkon: összevonási középpont alkalmazása, összevont segédkép, egyenlőközű egyenesek képeinek szerkesztése iránypont használása nélkül.
5. Különböző mértékegységek és lépték rendszerek alkalmazása, hálók.
6. Az elnyúlások és visszás helyzetek határai.
7. A kör és más sík görbék centrális ábrázolása.

II. GYAKORLATI RÉSZ.

Heti 2—8 óra rajzolás leginkább a IV. osztály számára.

1. Ékített síkok centrális ábrázolása.
2. Síkok által határolt testek, forgási testek, testcsoportok ábrázolása.
3. Az építészet köréből vett tárgyak.
4. Árnyékszerkesztés természetes és mesterséges világítás feltétele mellett.
5. Tükörképek a tükör síkjának különböző állásai mellett.
6. Adott látszati képek kifejtése (visszafejtése) és hibáinak javítása.
7. Látszati képek tervezete.

3. *Geometriai módszertan.*

Heti 2 óra előadás a IV. osztály számára.

1. A rajzoló geometria tananyagának módszeres kezelése a középiskola 4 alsó osztályában és a polgári iskolában, különös tekintettel az előadási képesség fejlesztésére.
2. Próbaelőadások.
3. A geodäsia és a situatio-rajzolás elemei egybekötve gyakorlati mérésekkel a mezőn.
4. A legszokásosabb geographiai fókálózatok szerkesztése.

VIII. FESTÉSZETI BONCZALAKTAN.

I. ÉS II. OSZTÁLY.

Hetenkint 1 óra.

Az emberi test külalakját meghatározó csontok, inak, izmok idomai, kölcsönös aránya és mozgása törvényeinek magyarázata és rajzolása, fali ábrák, boncztani készülékek és az élő természetből vett minták nyomán.

IX. MŰVÉSZETEK TÖRTÉNETE.

II., III. ÉS IV. OSZTÁLY.

Hetenkint 2 óra előadás.

Összefoglaló képe a művészileg szép eszményének, a mint az a különböző népeknél, különböző korszakokban az építészet, festészet és szobrászat, valamint a magasabb műipar termékeiben nyilvánult.

A régi keleti népek, valamint Görögország és Róma, utóbb a középkor és a renaissance művészetének története.

X. NEVELÉS ÉS OKTATÁSTAN.

A) ÁLTALÁNOS NEVELÉSTAN

A III. OSZTÁLYÚ RAJZTANÁRJELÖLTEK SZÁMÁRA.

Heti 1—2 órában.

A nevelés fogalma és a neveléstan felosztása. A testi nevelés körében szem előtt tartandó szabályok, különös tekintettel az iskolai egészségtanra. *Az értelmi nevelés körében követendő főbb szabályok ismertetése, kapcsolatban a szemlélődő, képzetalkotó,*

gondolkozó, emlékező és képzelődő lelki tehetségeknek tüzetes leírásával, a logika tételeinek ismertetésével. A *kedély-neveléstan* föltételei, összeköttetésben a különféle érzelmek, hangulatok és indulatok leírásával, különös tekintettel a szépízlés fejlesztésének szabályaira.

Az *erkölcsi nevelés* körében érvényesítendő szabályok, az ösztönöknek, vágyaknak, hajlamoknak, szenvedélyeknek, a vérmérsékletnek és az egyéni jellemvonásoknak ismertetésével kapcsolatban. Az iskolai nevelés és fegyelemtartás tételei kellő tekintettel az egyes iskolák növendékeinek erkölcsi fejlettségére és a nemzeti nevelés követelményeire. Az iskolai nevelésre és fegyelemtartásra vonatkozó irodalomnak rövid áttekintése és a közoktatásügyi kormány által kiadott s ezen teendőkre vonatkozó rendeletek ismertetése.

B) ÁLTALÁNOS OKTATÁSTAN

A IV. OSZTÁLYÚ RAJZTANÁRJELÖLTEK SZÁMÁRA.

Heti 1—2 órában.

Az oktatástan fogalma és felosztása. Az oktatás körében szem előtt tartandó főelvek és az ezekből származó szabályok ismeretése.

Az *iskolai oktatás* célja tekintettel az egyes tanintézetek feladatára. A tananyag megállapítására vonatkozó általános oktatástani szabályok ismertetése, különös tekintettel az egyes iskolák számára készült *tantervek* azon részleteire, a melyek a rajzolás tanítására vonatkoznak. A *tanmenetek* megállapítására vonatkozó általános szabályok. A *tanalakoknak*, nevezetesen a közlő vagy előadó tanalaknak, az előmutató, a kikérdező, a kifejtő, az önoktató és az emlékeltető tanalaknak ismertetése és az ezekre vonatkozó oktatástani tételek. Az egyes tanítási órák helyes felhasználására vonatkozó oktatástani szabályok. Az oktatástanra vonatkozó irodalom ismertetése, különös tekintettel a rajztanítás

módszerének fejlődését feltüntető művekre. — A magyar közoktatásügy fejlődésének rövid története, kapcsolatban az általános neveléstörténet főrészeinek ismertetésével. — A kormány által kibocsátott módszertani utasítások ismertetése.

XI. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM.

II. OSZTÁLY.

(Heti 1—2 óra.)

I. *Téli félév.* Bevezetés az irodalomba; a magyar nyelv jellemző sajátosságai; prózai írásművek. Aesthetikai alapfogalmak; a költői írásművek elmélete.

II. *Nyári félév.* Újabbkori magyar költők magyarázata. (Aesthetikai fejtegetéssel, különös tekintettel a leíró, festői és plasztikus helyek feltüntetésére.) — Stílusgyakorlatok.

III. OSZTÁLY.

(Heti 1- 2 óra.)

Irodalomtörténet. Bevezetésül: a régibb magyar irodalom rövid áttekintése, különös tekintettel a középkori könyvfestés- és díszítésre. Az újabbkori magyar irodalom tüzetes ismertetése, különös tekintettel a szerkesztés és nyelvbeli előadás művészibb kivitelére. — Stílusgyakorlatok.

A fentebbiekben ismertetett tanterv, kivéve a vízfestést, egész terjedelmében az intézetnek csakis rajztanárjelölt finövendékeire nézve irányadó. A rajztanítónőjelöltek; úgyszintén mindkét nembeli művésznövendékek különleges igényeiknek megfelelő oktatásban részesülnek.

KIVONAT

AZ INTÉZET ALAPSZABÁLYAIBÓL ÉS KÜLÖN HATÁROZATAIBÓL.

Az intézeti tanulók, külön céljaikhoz képest vagy rajztanárjelöltekül, vagy művésznövendékekül iratnak be.

A rajztanárképzőnek teljes tanfolyama 4 évre terjed.

A művésznövendékek tanfolyama nincs az évek bizonyos számához kötve; a mennyiben azonban valamely művésztanuló három éven túl akarná az intézetet látogatni, annak megengedése a tanári kar határozatától függ.

A rajztanárjelöltek befogadásának föltételeire nézve az alább közölt rajztanárvizsgálati szabályzat 5 §-a irányadó.

A művésznövendék fölvételére megkivántatik, hogy a teljes polgári iskolát vagy a középiskolának legalább hat osztályát végezte legyen.

Oly jelentkezők, a kik felötlő hivatást tanusítanak, az igazgatóság javaslata alapján, miniszteri engedélylyel a rendes növendékek közé fölvehetők akkor is, ha a közép- vagy polgári iskolának csupán négy osztályát, de jó sikerrel, végezték.

Mind a rajztanárjelöltek, mind a művésznövendékek fölvételének közös föltételei:

a) a 16-ik korév betölte;

b) ép látérzék;

c) némi gyakorlottság a szabadkézi rajzolásban, melynek kellő foka esetleg külön fölvételi vizsgálat útján igazolandó.

A fölvétel általában ideiglenes jellegű, s csak félévi látogatás és ezalatt kitüntetett szorgalom és tehetség alapján történik a végleges fölvétel.

Az intézet tanfolyamaiban, a rendelkezésre álló tanhelyiségek által korlátozott számban, nők is vehetnek részt, ha a szabadkézi rajzolásból kivánt előkészültséget igazolták.*

A tanulók fölvétele minden tanfélév kezdetén, szeptember illetőleg február hó elején eszközöltetik. A tanfélév folyamában a fölvétel csak igen méltányolandó okok alapján és kivételesen engedélyeztetik.

Az ösztöndíjas rajztanárjelöltek a képesítő vizsgálatnak magukat alávetni kötelesek.

A rajztanárvizsgálatok rendjét és módját külön szabályzat állapítja meg, melynek teljes szövege alább olvasható.

Az intézeti növendékek művei időnkint közszemlére kiállítatnak az iskola helyiségeiben.

A tanév szeptember hó elején kezdődik s június hóban végződik. Június hava közepétől annak végeig a képesítő vizsgálatok tartatnak.

Az intézet minden tanítványa minden tanév elején beiratási díjúl 2 forintot fizet az intézeti könyvtár gyarapítására.

A rendes növendékek egész évi tandíja 10 forint. A vendéglátogatók tandíja magasabb, s időről időre a viszonyokhoz képest állapíttatik meg.** A nők közül azok, kik rajztanítónői képesítésre készülnek, évi 10 frt, — a művésznövendékek a mindenkori vendéglátogatói tandíjat fizetik.

Szegény sorsú, tehetséges és szorgalmas növendékek a tandíj fizetése alól fölmentethetnek.

A tandíjak az állampénztárba folynak.

Az intézet szegényebb sorsú tehetségesebb növendékei, külö-

* A rajztanítónőjelöltekre nézve l. a rajztanárvizsgálati szabályzat 5. §-át.

** Az 1886—87-ik tanévtől kezdve — további intézkedésig — a vendéglátogatók egész évi tandíja ministeri rendelettel 40 forintban állapíttatott meg.

nösen pedig a rajztanárjelöltek számára rendelt állami ösztöndíjak elnyerésére évenként nyilvános pályázat hirdettetik.

A pályázati föltételek rendszerint a következők:

1. Hitelesen igazolandó:

a) hogy a pályázó ép látérzékű s legalább 16 éves korát már betöltötte;

b) hogy készütség tekintetében az intézetbe fogadás fentebb jelzett általános föltételeinek megfelelni képes.

2. A készütség kellő foka eshetőleg külön vizsgálat útján igazolandó.

3. Az ösztöndíj csak egy évre adományoztatik; tovább élvezete a tanév folyamában s az évi vizsgálatok útján kitüntetett haladástól függ.

4. A kellően fölszerelt kérvények, rajzmunkálatok mellékletével, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez címelve, az évenként szabályszerűen kihirdetett határidőig a m. kir. rajztanárképző igazgatójához nyújtandók be. (Budapest, VI. kerület, Andrassy-út 71.)

A pályázat eredményét a tanártestület bírálja meg s ennek indokolt javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter határoz.

Itt megjegyeztetik, hogy az intézetbe belépő új növendék az első évben sem tandíjelengedésre, sem ösztöndíjra nem számíthat.

Az állami ösztöndíjas rajztanárjelölt, mielőtt az ösztöndíj számára folyóvá tétetnék, térítvényt ír alá, melyben az államsegély kedvezményével kapcsolatos kötelezettségek hű teljesítése iránt fogadást tesz.

Az állami ösztöndíjas rajztanárjelöltek a képesítő vizsgálat kiállása s az oklevél kinyerése után nem tarthatnak már ennél fogva jogot valamely állami tanintézetnél leendő alkalmaztatásra; ha ellenben valamely nyilvános iskolához rajztanárokkul vagy rajztanítókkul a vallás- és közoktatásügyi miniszter részéről kineveztetnek, a kinevezést elfogadni s a rájuk bízott tanszéket a rendes

illetmények élvezete mellett legalább három évig ellátni kötelesek, különben az ösztöndíjat visszafizetni tartoznak.

A szorgalom élesztése és a haladás kitüntetése végett minden tanév végével jutalomdíjak osztatnak ki a legjelesebb növendékek között.

Művésznövendékek, vagyis olyanok részére, kik csupán valamely művészeti ágban (festészetben, szobrászatban) óhajtják magukat kiképezni, szintén — évenként összesen 1500 frtra menő — ösztöndíjak adományoztatnak.

AZ INTÉZET TAN- ÉS SEGÉDSZEMÉLYZETE.

AZ 1895/96-IKI TANÉVBEN.

Igazgató:

KELETI GUSZTÁV, akadémiai képiró, királyi tanácsos, a M. Tud. Akadémia és a Kisfaludy-társaság tagja, a III. oszt. vaskoronarend, a Ferencz József-rend és a porosz III-ik osztályu vörös sas-rend lovagja, Officier de l'instruction publique, a m. kir. iparművészeti iskola igazgatója, az orsz. képzőművészeti tanács, valamint a szerzői jogi állandó szakértő bizottság tagja, a m. kir. rajztanár-vizsgáló bizottság elnöke, az orsz. képzőművészeti társulat alapító tagja.

Tanárok:

1. LOTZ KÁROLY, akad. képiró, a gyakorló festészeti szakosztály tanára, a Ferencz József-rend és a III-ad oszt. vaskorona-rend lovagja, a bécsi cs. kir. művészeti akadémia tiszteleti tagja, az országos képzőművészeti tanács tagja.

2. SZÉKELY BERTALAN, akad. képiró, az alaki (figurális) rajz és festészet rendes tanára, valamint a fest. boncztan előadója, a Ferencz József-rend és a francia becsületrend lovagja, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság alelnöke.

3. SCHULEK FRIGYES, kir. tanácsos, akad. építész és építőmester, a M. Tud. Akadémia tagja, az építészeti rajz és stiltan rendes tanára, valamint a látszattannak előadója, a Ferencz József-rend lovagja, a hazai műemlékek országos bizottságának építésze, a M. Tud. Akadémia archæologiai bizottságának tagja, a bécsi « Bauhütte », a magyar mérnök- és építész-egylet, valamint a nemzeti torna egylet alapító tagja, a budapesti építő iparosok testületének,

a m. régészeti és anthropologiai társulatnak, az orsz. képzőművészeti társulatnak tagja, több diszoklevél és egyéb kitüntetés tulajdonosa, a budavári főegyház vezérépítésze, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja.

4. EBNER LAJOS akad. képiró, a női művésznövendékek tanfolyamának rendes tanára.

5. NADLER RÓBERT, műépítész-festész, az ékítményes és iparművészeti rajz rendes tanára, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja.

6. Ifj. VÁRDAI SZILÁRD, okl. rajztanár, az ékítményes rajzolás rendes tanára, a szemléleti látszattan előadója, s e. i. sz. az intézeti könyv- és metszettár őre.

7. BALLÓ EDE, akad. képiró, okl. rajztanár, az alakrajz kezdő tanfolyamának vezetője.

8. STROBL ALAJOS, akad. szobrász, a kor. arany érdemkereszt tulajdonosa, a mintázás r. k. tanára, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja, az orsz. képzőművészeti társulat választmányi tagja.

9. NEOGRÁDY ANTAL, akad. képiró, a vízfestészet rendes tanára.

Kültanárok :

10. Dr. BADICS FERENCZ, a M. Tud. Akadémia tagja, a budapesti I. ker. állami főgymnasiun igazgatója, a magyar nyelv és irodalom előadója, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja stb.

11. BENCZÚR BÉLA műépítész, a m. kir. iparművészeti iskola rendes tanára, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja, a műhelyi rajzolás vezetője.

12. KOVÁCH GÉZA, okl. rajztanár, a m. kir. iparművészeti iskola rendes tanára, a nők számára szervezett geometriai tanfolyam előadója, egyuttal az ékítményes rajzolás és a szemléleti látszattan kiegészítő tanára.

13. LORÁNFI ANTAL, akad. szobrász és okl. rajztanár, a m. kir. iparművészeti iskola rendes tanára, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja, oktatja a rajztanárjelölteket a mintázásban.

14. Dr. PASTEINER GYULA, kir. m. tud. egyetemi ny. rendes

tanár, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja stb. Előadja a művészetek történetét.

15. PÉTERFY SÁNDOR, kir. tanácsos, a budapesti áll. polg. tanítónőképezde r. tanára, az «Eötvös» segély-egylet elnöke, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság póttagja stb., a nevelés- és oktatástan előadója.

16. PÓRSZÁSZ JÓZSEF, okl. mérnök és m. kir. főreáliskolai r. tanár, az orsz. közoktatási tanács bíráló tagja, és a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja; — az elemi és ábrázoló geometria és a geometriai módszertan előadója.

Kisegítő tanerő :

Özv. KOMÓCSY JÓZSEFNÉ okleveles rajztanítónő az alak- és ékítményes rajzolás osztályokban.

Szolgaszemélyzet :

1. FEJES JÓZSEF, egyuttal kapus.
2. HERSITZ KÁROLY.
3. BEDECS ANTAL.
4. GYARMATI ANDRÁS.
5. KLEMENT ANTAL.
6. CSÖPPÜ ISTVÁN.
7. REINISS ANDRÁS, gépész-fűtő.

AZ INTÉZET TANESZKÖZEI.

a) LAPMINTÁK.

1. Az egyes szakosztályok tanárai által készült ékítményes és stiltani, építészeti, távlati és bonczani fali táblák.

2. Építészeti műemlékek, iparművészeti tervrajzok, szoborművek és a régi és újabb mesterek jelesebb compositióinak rézmetszetű és fényképmásolatai (nem másolás, hanem csupán tanulmányozás céljára).

b) DOMBORÚ MINTÁK.

1. Régi és újabbkori jeles szoborminták és fejminták, valamint egyes testrészek természet után készült főszoztvényei.

2. Régi és újabbkori jeles ékítmények és építészeti részletek főszoztvényei.

3. Az élő (fej- vagy alak-) minta. Élő férfiak és nők, kik előzetes alku szerint naponként több órán át, meghatározott díjazás fejében mintául állanak és ülnek a növendékek előtt. (Az intézetnek élő minták díjazására fordított évi költsége kétezer forint.)

c) VEGYES TANESZKÖZÖK ÉS KÉSZÜLÉKEK.

Ide tartoznak a távlati készülékek, geometriai testminták, boncz-tani præparatumok s az iskolával szomszédos «műcsarnok»-ban elhelyezett országos iparművészeti muzeumból tanulmány céljaira időnkint kiszemelt és átengedett műtárgyak stb.

d) A KÖNYVTÁR

tartalmazza: 1. a kül- és belföldi jelesebb szakfolyóiratok főbb jeit; 2. a képzőművészet és magasabb műipar, valamint a sokszorosító művészetek történelmére, fejlődésére, a műszaki eljárásokra, valamint a képzőművészet különböző ágainak segédtudományaira vonatkozó forrásműveket és kézikönyveket, mely szakművek köréből az intézet évi javadalmazásához és szükségletéhez képest folyvást gyarapíttatik. A könyvtárban 1896. január hó 1-én 4851 kötet és 41,154 drb műlap volt, összesen 66,714 frt 74 kr. értékben.

A könyvtár olvasótermét az intézet növendékei — e célra kijelölt órákban — ismereteik gyarapítása végett sűrűn látogatták.

SZABÁLYZAT A RAJZTANÍTÁSRA KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATOKRÓL.

A vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minister úr ő nagyméltóságának kezdeményéből a rajztanárképzés és képesítés újabb rendezése ügyében egybehívott szaktanácskozmány által a rajztanár- és rajztanító-képesítésre vonatkozólag elkészített szabályzat a nevezett minister úrnak 1894. évi június hó 6-án 1146. sz. alatt kelt magas rendeletével életbeléptetés végett leküldetvén, a vizsgálatok ezentul e szabályzat szerint tartatnak meg.

A fenti rendelet intézkedéseiből tájékozásul közöltetnek a következők:

Az új szabályzatot illetőleg a vallás- és közoktatásügyi minister úr fentartja magának a jogot, hogy a vizsgáló bizottság javaslatára oly alapos szakképzettségű egyéneknek is megengedje a vizsgára bocsáttatást, kik a szabályzat 5. §-ában megállapított tanulmányi előfeltételeknek csak részben feleltek meg; — a rajztanítónő jelöltekre nézve ugyancsak a vizsgáló bizottság javaslatára szintén fentartja magának a nevezett minister úr az előirt tanulmányi előfeltételeknek részbeni elengedését, nevezetesen pedig a magánúton szerzett megfelelő előképzettség esetében az attól való eltekintést, hogy az illetők előismereteiket nyilvános tanintézetekben szerezték légyen meg.

Az orsz. mintarajziskola- és rajztanárképző tananyagának az új szabályzat életbe léptetése folytán szükséges kiegészítéseül a következő új tantárgyak rendszeresítették:

1. A vízfestés egy új tanerővel a női osztályban ;
2. a magyar nyelv- és irodalom mindkét nembeli tanár- és tanítójelölt növendékek számára ;
3. a szép- és rondírás mindkét nembeli tanár- és tanítójelölt növendékek számára, és
4. a mértani szakok a tanítójelölt nőnövendékek számára.

A vizsgáló bizottság jegyzőjeül dr. Radnay Rezső vallás- és közoktatásügyi ministeri fogalmazó neveztetett ki.

A szabályzat szövege a következő :

1. §. Nyilvános középiskolánál, tanítóképzőnél, felső nép- és polgári iskolánál, felsőbb leányiskolánál és ipariskolánál rajztanár vagy rajztanítóul (rajztanítónőül) rendszeresített minőségben csak szabályszerűen képesített egyének alkalmazhatók.

2. §. *A vizsgáló bizottság.* a) A rajztanításra képesítő vizsgálatok külön országos bizottság előtt tartatnak meg.

b) Ezen bizottság áll: az elnökből, az alelnökből, a tudományegyetem, a kir. József-műegyetem, az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet, az állami polgári iskolai tanítóképző intézet, valamint a különböző iskolák és az érdekelt szakkörök megfelelő számú képviselőiből. A bizottság elnökét, alelnökét és tagjait öt-öt évi időtartamra a vallás- és közoktatásügyi minister nevezi ki.

c) A vizsgáló bizottság a szükséghez képest csoportokban működik.

d) Az elnök, akadályoztatása esetén az alelnök, a bizottság mindennemű értekezletein és tanácskozásain és a vizsgálatokon elnököl ; a bizottság ügykezelését vezeti. Szavazatok egyenlősége esetén az elnök szava dönt.

e) A vizsgáló bizottság hivatalos pecsétjén Magyarország koronás címere látható ezzel a körirattal: «A m. kir. rajztanár-vizsgáló bizottság pecsétje 1878.»

3. §. *A képesítés nemei.* Rajztanításra képesítést lehet szerezni :

a) Középiskolák és középfokú ipariskolák számára, még pedig

α) szabadkézi rajz és rajzoló geometriából, vagy

β) ezen tantárgyaknak csak egyikéből.

b) Tanítóképzők, polgári iskolák és ipartanműhelyek számára.

c) Iparos tanoncziskolák számára.

Vége

d) Rajztanítónői képzést tanítónőképző intézetek, polgári és felsőbb leányiskolák számára.

4. §. *Jelentkezés a vizsgálatra.* A képesítő vizsgálatra jelentkezésnek határideje rendszerint márczius hava 15-ike. A kihirdetés évenként a Budapesti Közlönyben, a vallás- és közoktatásügyi ministerium Hivatalos Közlönyében, a Középiskolai Tanáregyesület Közlönyében és a Néptanítók Lapjában történik meg.

A rajztanításra képesítő vizsgálatához bocsátásért a szabály szerűen bélyegelt és fölszerelt folyamodványt a bizottság elnökénél kell benyújtani.

A folyamodványhoz melléklendők:

a) a jelentkező rövid életrajza, melyben különösen kiképeztetésének főirányát, menetét és az arra fordított időt kell jeleznie;

b) keresztlevele, illetőleg születési bizonyítványa, melylyel igazolja, hogy legalább 21-ik életévét betöltötte;

c) tanulmányi és az előirt általános műveltséget igazoló egyéb bizonyítványok;

d) hatósági orvos által kiállított bizonyítvány jelentkezőnek a rajztanításra testileg alkalmas voltáról;

e) a geometriai, építészeti, szabadkézi, esetleg műipari rajz köréből való dolgozatai;

f) ha a jelentkező közszolgálatban áll, előljárósága, különben pedig közhatóság által kiállított erkölcsi bizonyítvány; végre

g) esetleg valamely tanintézetnél rajztanítói minőségben folytatott működésről szóló bizonyítványok.

A folyamodványban a jelentkezőnek ki kell jelentenie, hogy a képesítésnek a 3. §-ban felsorolt nemei melyikét kívánja megszerezni.

5. §. *Az előképzettség mértéke.* a) A középiskolai és középfokú ipariskolai rajztanításra képesítő vizsgálatához (3. §. a) az

érettségi bizonyítvány és a rajztanárképző tanfolyamának elvégzése kívántatik.

b) A tanítóképzői, polgári iskolai és ipartanműhelyi rajztanítói vizsgálatához (3. §. *b*) az érettségi bizonyítvány vagy elemi iskolai tanítói oklevél és a rajztanárképző vagy polgári iskolai tanítóképző rajztanítói szakcsoportjának elvégzése kívántatik. E vizsgálatához felötlő tehetség, megfelelő általános műveltség és szakképzettség mellett, a vizsgáló bizottság meghallgatása után kivételesen külön miniszteri engedélylyel olyanok is bocsáthatók, kik érettségi vagy tanítói képesítő vizsgálatot nem tettek, de legalább hat közép- vagy polgári iskolai osztályt végeztek.

c) Az iparos tanoncziskolai rajztanításra képesítő vizsgálatához (3. §. *c*) a m. kir. iparművészeti iskola, a középipariskola, vagy hasonló irányú szakiskola jó sikerű elvégzése, avagy elemi iskolai tanítói oklevél kívántatik.

Felötlő tehetség, megfelelő általános műveltség és szakképzettség mellett a vizsgáló bizottság meghallgatása után külön miniszteri engedélylyel ezen vizsgálatához olyanok is bocsáthatók, a kik a fentebb elősorolt iskolákat nem végezték.

d) Tanítónőkészítői, polgári és felsőbb leányiskolai rajztanítónői képesítő vizsgálatra a kellő rajzi szakképzettséggel és elemi népiskolai tanítónői oklevéllel bíró nőket lehet bocsátani.

Felötlő tehetség, megfelelő általános műveltség és szakképzettség mellett a vizsgáló bizottság meghallgatása után külön miniszteri engedélylyel ezen vizsgálatához kivételesen oly nők is bocsáthatók, kik legalább négy polgári vagy felsőbb leányiskolai osztályt végeztek.

6. §. *A vizsgálat helye és alakja.* A rajztanításra képesítő vizsgálatok az orsz. magyar kir. rajztanárképző intézetben (Budapest, Andrássy-út 71. sz.) évenként rendszerint június hó második felében tartatnak meg.

A képesítő vizsgálat két részből áll:

a) zárthelyi és

b) szóbeli vizsgálatból.

A zárthelyi vizsgálat alkalmával tankönyvek vagy jegyzetek használata meg van tiltva. A felügyeletet a vizsgáló bizottságnak e végre kiküldött tagjai gyakorolják.

Szóbeli vizsgálatra csak oly jelöltek bocsáthatók, kiknek zárthelyi dolgozatait a bizottság elfogadhatónak találta.

7. §. *A képesítő vizsgálatok tárgyai és az ezekből követelt mérték.*

I. KÖZÉPISKOLAI ÉS KÖZÉPFOKÚ IPARISKOLAI RAJZ- TANÁROK VIZSGÁLATA.

A)

Kik mind a szabadkézi rajzból, mind a rajzoló geometriából nyernek képesítést.

1. *Zárthelyi vizsgálat tárgyai:*

a) Alakrajzolás, egész élő alakról (akt); rendelkezésre álló idő 3 óra.

b) Ékítményes rajzolás: domború mintáról árnyékolással (az egésznek felvázolása és a feladat egy részének teljes kidolgozása); idő 10 óra.

c) Iparművészeti rajzolás és tervezés: színes ékítménynek vagy valamely iparművészeti tárgynak tervezése; idő 5 óra.

d) Építészeti (műszaki) rajzolás, az alaktanból szerzett készült-ség kimutatására; idő 5 óra.

e) Ábrázoló geometria és perspectiva: valamely geometriai testcsoport vagy egyszerű műszaki tárgy derékszögű és perspectiv képeinek és megvilágítási viszonyainak ábrázolása különböző világítás feltétele mellett, rövid írásbeli magyarázattal; idő 6 óra.

f) Szemléleti perspectiva: geometriai testek csoportjának puszta szemlélet alapján szabad kézzel való ábrázolása árnyékolással; idő 2 óra.

g) Mintázás : féldomború ékítmény előállítása grafikai mintáról. egy részletnek teljes kidolgozásával ; idő 5 óra.

h) Magyar nyelvi írásbeli dolgozat a műtörténelemből, nevelés-oktatástanból, vagy irodalomból vett valamely tárgyról ; idő 5 óra.

2. Szóbeli vizsgálat tárgyai :

a) Elemi geometria. A planimetriából : a térelemek viszonylagos vonatkozásai ; az egyenesvonalú idomok alkotó részei, projectivitása, transversalisai és területe ; a kör és vonatkozásai a térelemekre ; kerülete és területe ; kúpszeletek elemei ; cikloisok, evolvensok és csigavonalok. A stereometriából : a térelemek viszonylagos vonatkozásai ; a szögletes testek, henger, kúp és gömb származtatása, egybevágósága, szimmetriája és hasonlósága, felülete és köbtartalma. Szerkesztési feladatok.

b) Ábrázoló geometria. Ábrázolás egy és több képsíkon ; a térelemek viszonylagos vonatkozásai ; a síkidomok ábrázolása ; a szögletes testek, henger, kúp és forgási testek ábrázolása ; relativ vonatkozásaik a térelemekre és egymásra ; megvilágítási viszonyok ábrázolása ; a derékszögű és ferdeszögű axonometria elemei.

c) Perspectiva. Perspectiv képek szerkesztése az átmetszés módszere alapján. A térelemek centrális ábrázolása, viszonylagos vonatkozásai. Segédműveletek korlátolt képsíkon. Síkidomok centrális ábrázolása. Szögletes testek, henger, kúp és forgási testek, testcsoportozatok ábrázolása. Árnyékszerkesztés.

d) Anatómiai alaktan. Az emberi test külalakját meghatározó csontok, inak, izmok idomai, kölcsönös aránya és mozgása törvényei.

e) Műtörténelem és stílus. A régi keleti népek, Görögország és Róma, a középkor és renaissance műtörténelme.

f) Nevelés- és oktatástan kapcsolatban a pszichológia és a logika elemeivel. Az általános elvek és szabályok ismerete és ezeknek alkalmazása a rajz és szépírás oktatása körében. A középiskola szervezete : rajzi és szépírási tanterve és ezen oktatás segédeszközei. A rajz- és szépírásoktatás irodalma, a jelesebb

művek ismerete. A magyar közoktatásügy fejlődésének története, különös tekintettel a középiskolára.

g) Magyar nyelv és irodalom. Az újabbkori magyar irodalom áttekintése.

B)

Csupán szabadkézi rajz tanítására képesítő vizsgálat.

1. *Zárthelyi vizsgálat* tárgyai ugyanazok mint A) alatt.

2. *Szóbeli vizsgálat* tárgyai :

a) Elemi geometria: a planimetria és stereometria ismerete bebizonyító alapon, különös figyelemmel a szerkesztésre

b) Anatomiai alaktan.

c) Műtörténelem és stiltan.

d) Nevelés- és oktatástan.

e) Magyar nyelv és irodalom.

Az utóbbi négy tantárgy az A) alatt követelt mértékben.

C)

Csupán rajzoló geometria tanítására képesítő vizsgálat.

1. *Zárthelyi vizsgálat* tárgyai :

a) Alakrajzolás: fej domború mintáról; idő 5 óra.

b) Ékítményes rajzolás: domború mintáról árnyékolással (az egésznek felvázolása és egy részlet teljes kidolgozása); idő 10 óra.

c) Iparművészeti rajzolás: valamely műipari tárgynak főbb méretekkel jelölt vázlata nyomán műhelyi részletrajz kivánt nagyságban; idő 5 óra.

d) Építészeti (műszaki) rajzolás, az alaktanból szerzett készség kimutatására; idő 5 óra.

e) Ábrázoló geometria és perspectiva: valamely geometriai testcsoport vagy egyszerű műszaki tárgy derékszögű és perspectiv képeinek és megvilágítási viszonyainak ábrázolása, külön-

böző világítás feltétele mellett, rövid írásbeli magyarázattal; idő 6 óra.

f) Szemléleti perspectiva; geometriai testek csoportjának puszta szemlélet alapján szabad kézzel való ábrázolása árnyékolással; idő 2 óra.

g) Mintázás: féldomború ékítmény előállítására grafikai mintáról, egy részletnek teljes kidolgozásával; idő 5 óra.

h) Magyar nyelvi írásbeli dolgozat a műtörténelemből, nevelés-oktatástanból vagy irodalomból vett valamely tárgyról; idő 5 óra.

2. *Szóbeli vizsgálat tárgyai* ugyanazok mint A) alatt.

Megjegyzés. A B) és C) alatti képesítő vizsgálatot tett jelöltek, ha az A) alatti képesítést meg akarják szerezni, a tananyag-különbözetből kiegészítő vizsgálatot tartoznak tenni.

II. TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZETI RAJZTANÁROK ÉS POLGÁRI ISKOLAI VALAMINT IPARTANMŰHELYI RAJZTANÍTÓK KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATA.

1. *Zárthelyi vizsgálat tárgyai.*

a) Alakrajzolás: fej domború mintáról; idő 5 óra.

b) Ékítményes rajzolás: domború mintáról árnyékolással (az egésznek felvázolása és egy részlet teljes kidolgozása); idő 10 óra.

c) Iparművészeti rajzolás: valamely műipari tárgynak főbb méretekkkel jelölt vázlata nyomán, műhelyi részletrajz, kivánt nagyságban; idő 5 óra.

d) Építészeti (műszaki) rajzolás, az alaktanból szerzett készült-ség kimutatására; idő 5 óra.

e) Ábrázoló geometria és perspectiva: valamely geometriai test vagy testcsoport derékszögű és perspectiv képeinek ábrázolása, rövid írásbeli magyarázattal.

A derékszögű ábrázolásnál az esetleg előforduló áthatások és az árnyék szerkesztése is kivántatik; a rajz tussal kihuzandó. Idő 6 óra.

f) Szemléleti perspectiva: geometriai testek csoportjának puszta szemlélet alapján szabadkézzel való ábrázolása árnyékolással; idő 2 óra.

g) Mintázás: féldomború ékítmény előállítására grafikai mintáról, egy részletnek teljes kidolgozásával; idő 5 óra.

h) Magyar nyelvi írásbeli dolgozat a műtörténelemből, nevelés-oktatástánból, vagy irodalomból vett valamely tárgyról; idő 5 óra

i) Szépírás: próbairás magyar és német folyó- és ronde-irással; idő 1 óra.

2. Szóbeli vizsgálat tárgyai:

a) Elemi geometria: a planimetria és stereometria ismerete bebizonyító alapon; különös figyelemmel a szerkesztésre.

b) Ábrázoló geometria: az egy és több képsíkon való derékszögű ábrázolás elvei, (pont, vonal, sík és síkidomok ábrázolása, egymáshoz való helyzetök, valódi nagyság és hajlás): a szögletes testek ábrázolása, síkmetszetei, áthatása, árnyékuk szerkesztése; ugyanezen feladatok megoldása a kúp, henger, gömb- és forgási testeknél a gyakorlatban előforduló egyszerűbb helyzetekben.

c) Perspectiva: az átmetszés módszere; a centrális vetítés elvei (pont, vonal, sík ábrázolása; iránypontok, irányvonalak; síkbeli idomok ábrázolása); a rövidített távolság és az osztópontok elmélete; egyszerű tárgyak perspectiv ábrázolása; a perspectiv árnyék szerkesztés elemei.

d) Műtörténelem és stílus; a régi keleti népek, Görögország, Róma, a középkor és a renaissance műtörténelmének alapvonalai; az itten fellépő stílusokat jellemző főbb vonások ismerete.

e) Nevelés és oktatástán, kapcsolatban a pszichológia és logika elemeivel: az általános elvek és szabályok ismerete és ezeknek alkalmazása a rajz- és szépírás oktatása körében. A tanítóképezde és polgári iskola célja és szervezete; ezen intézetek rajz- és szépírási tantervei és ezen oktatás segédeszközei. A rajz- és szépírás-oktatás irodalma, a jelesebb művek ismerete. A magyar nép-oktatásügy fejlődése története, különös tekintettel a polgári iskolára és tanítóképezdekre.

f) Magyar nyelv és irodalom. Az ujabbkori magyar irodalom áttekintése.

Megjegyzés. Az A) alatti képesítő vizsgálatot tett jelöltek a II., III. és IV. alatti képesítéssel is bírnak. A II. alatti képesítő vizsgálatot tett jelöltek a III. és IV. alatti képesítéssel is bírnak, de ha az I. alatti képesítést meg akarják szerezni, a tananyagkülönbözetből kiegészítő vizsgálatot tartoznak tenni.

III. IPAROS TANONCZISKOLAI RAJZTANÍTÓK KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATA.

1. Zárthelyi vizsgálat tárgyai:

a) Ékítményes rajzolás féldomború mintáról árnyékolással; idő 10 óra.

b) Műhelyi rajzolás: valamely műipari tárgyának főbb méretekkel jelölt vázlata nyomán, műhelyi részletrajz kivánt nagyságban; idő 5 óra.

c) Építészeti rajzolás: egyszerű építészeti tárgy rajzolása tömör minta után árnyékszerkesztéssel; idő 10 óra.

d) Ábrázoló geometria és perspectiva: egyszerű geometriai testek derékszögű ábrázolása árnyékszerkesztéssel; ugyanezen testek perspectiv képének ábrázolása; idő 6 óra.

e) Szemléleti perspectiva: geometriai testek csoportjának szemlélet alapján szabad kézzel való ábrázolása árnyékolással; idő 2 óra.

f) Magyar nyelvi írásbeli vizsgálat az oktatástanból vagy az irodalomból vett valamely tárgyról; idő 5 óra.

2. Szóbeli vizsgálat tárgyai:

a) Elemi geometria: A térmennyiségek általában; a vonalak helyzetei a síkban; idomok keletkezése; egyenesvonalú síkidomok egybevágósága, hasonlósága, szimmetriája. A kör, ellipszis, tojás-, kosár- és csigavonalak szerkesztése. Az egyenesvonalú síkidomok és a kör területének meghatározása. Testek ismertetése; ezek felülete és térfogatának kiszámítása.

b) *Ábrázoló geometria*: A vetítés fogalma; a pont, vonal és sík derékszögű ábrázolása és viszonylagos vonatkozásaik. Hasáb, henger, gúla, kúp, gömb és ezek összetételeinek ábrázolása, vetett és önárnyékuk szerkesztése.

c) *Perspectiva*: Alapfogalmak; egyszerű geometriai testek és testcsoportok perspectiv képeinek szerkesztése hozzáférhető iránypontok és alaprajz segítségével.

d) *Oktatástan kapcsolatban a psychologia és logika elemeivel*: Az alsófokú ipariskolai rajzoktatás célja, tanterve; taneszközök, vezérkönyvek ismerete. A rajzoktatás módszere.

e) *Magyar nyelv és irodalom*: Az ujabbkori magyar irodalom áttekintése.

IV. TANÍTÓNŐKÉPZŐI, POLGÁRI ÉS FELSŐBB LEÁNYISKOLAI RAJZTANÍTÓNŐK KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATA.

1. *Zárthelyi vizsgálat tárgyai:*

a) *Alakrajzolás*: fej domború mintáról; idő 5 óra.

b) *Ékítményes rajzolás*:

a) *Ékítmény rajzolása* domború mintáról árnyékolással; az egésznek felvázolása, a feladat egy részének teljes kidolgozása; idő 10 óra.

β) *Színes síkékítmény tervezése*, különös tekintettel a női kézimunkára; idő 5 óra.

c) *Aquarell-festés*: élő növényről vagy csendéleti mintáról; idő 5 óra.

d) *Ábrázoló geometria és perspectiva*: egyszerű geometriai testek derékszögű ábrázolása; árnyékszerkesztéssel; ugyanezek perspectiv képeinek ábrázolása; rövid írásbeli magyarázattal; idő 6 óra.

e) *Szemléleti perspectiva*: geometriai testek csoportjának puszta szemlélet alapján szabadkézzel való ábrázolása árnyékolással; idő 2 óra.

f) *Magyar nyelvi írásbeli dolgozat* a műtörténelemből, neve-

lés-oktatástanból vagy irodalomból vett valamely tárgyról; idő 3 óra.

g) Szépírás: próbaírás magyar, német és ronde-írással; idő 1 óra.

2. *Szóbeli vizsgálat tárgyai:*

a) Elemi geometria: a planimetria és stereometria ismerete bebizonyító alapon, különös tekintettel a szerkesztésre.

b) Műtörténelem és stiltan: a régi keleti népek, Görögország, Róma, a középkor és a renaissance műtörténelmének alapvonalai; az ezekben fellépő stíleket jellemző főbb vonások ismerete.

c) Nevelés- és oktatástan kapcsolatban a pszichologia és logika elemeivel: az általános elvek és szabályok és ezeknek alkalmazása a rajz- és szépírás-oktatás körében. A polgári és felsőbb leányiskolák céljai és szervezete; ezen intézetek rajz- és szépírás-tantervei; ezen oktatás segédeszközei. A rajz- és szépírásoktatás irodalma; a jelesebb művek ismerete.

d) Magyar nyelv és irodalom: Az ujabbkori magyar irodalom áttekintése.

8. §. *Fölmentés a vizsgálat valamely tárgyából.* Oly jelöltek, kik önálló művészi vagy irodalmi dolgozatok, avagy előlegesen szerzett egyenlőértékű hazai képesítő oklevelekkel megfelelő képességeket a vizsgálat valamely tárgyából hitelesen igazolják, a vizsgáló bizottság ajánlatára ama tárgyakból teendő vizsgálat alól a vallás- és közoktatásügyi miniszter által fölmenthetők.

9. §. *Oklevél.* A vizsgálatot sikerrel letett jelölt, megfelelő oklevelet kap, melyet az elnök és a vizsgáló bizottságnak legalább két tagja ír alá.

Ezen oklevélben felsorolandók a vizsgálat tárgyai azon fokozat (kitünő, dicséretes, jó, elégséges) jelzésével, melyet a jelölt az egyes tárgyakból kiérdemelt. Ezenkívül az oklevélben meg kell említeni, vajjon hallgatta-e a jelölt és minő eredménnyel a rajz-tanárképző tanfolyamán előadott számtant és módszertanát.

10. §. *A vizsgálat ismétlése.* A vizsgálat ki nem elégitő eredménye esetén a jelölt a vizsgáló bizottság határozatához képest egy, esetleg két év múlva a vizsgálatot kijavíthatja, illetőleg ismételheti.

A ki második ízben megkísérlett vizsgálaton sem képes ki-
elégítő eredményt felmutatni, azt csak legalább egy évi újabb
tanulmány után lehet ismét vizsgálatra bocsátani.

A vizsgálat sikertelensége esetén a jelölt bizonyítványt kap,
melyben ama körülmény, vajjon az egész vizsgálat ismétlésére
avagy csak javításra utasított-e, továbbá vajjon csak bizonyos
időre avagy végkép vettetett-e vissza, megemlítendő.

11. §. *Vizsgálati díjak.* A vizsgálati díj összegét a vallás- és
közoktatásügyi minster külön rendelettel állapítja meg. Ezt a díjat
a jelölt vizsgálat megkezdése előtt az elnök nyugtájára fizeti le.
A díj alól fölmentésnek nincsen helye.

Ismétlő vizsgálat alkalmával, ha ez legfeljebb három tárgyra
terjed ki, a díjnak felét, máskülönben az egész díjat kell fizetni.

Kiegészítő vizsgálatért fél díj jár.

12. §. *Ügykezelés.* A vizsgálatokról az elnök rendes anya- és
jegyzőkönyveket vezet, melyeket a vizsgáló bizottság jelen volt
tagjai aláírnak, s melyeknek hiteles másolatát az elnök a vizsgálati
időszak végeztével jelentésével együtt a vallás- és közoktatásügyi
ministerhez terjeszti fel, eredetijét pedig az irattárban őrzi.

13. §. *Külföldi oklevelek.* Külföldön nyert rajztanári és rajzta-
nítói oklevelek Magyarország területén csak akkor válnak érvénye-
sekké, ha a vallás- és közoktatásügyi minster azokat, a vizsgáló
bizottság javaslata alapján honosítja. Ennek föltételei a vizsgáló
bizottság javaslata alapján esetről-esetre állapíttatnak meg.

A MAGYAR KIR. RAJZTANÁR-VIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister az 1894-ben tartandó rajztanárvizsgálatról számított öt év tartalmára az 1893. évi 58,041. számú rendelettel a m. kir. rajztanár-vizsgáló bizottság elnökévé *Keleti Gusztávot*, az orsz. mintarajziskola és rajztanárképző intézet igazgatóját, alelnökeivé *Gyertyánffy Istvánt*, a budapesti áll. elemi és polg. tanítóképző igazgatóját és *Székely Bertalant*, a mintarajziskola és rajztanárképző tanárát, tagjaivá pedig a m. tud. egyetem, a József-műegyetem, a mintarajziskola és rajztanárképző-, a polg. isk. tanító-, valamint tanítónőképző, az iparművészeti iskola, az áll. ipariskola, a középiskolák, a műv. körök, s végre az iparosok képviselőit *Dr. Pasteiner Gyulát, Fölser Istvánt, Rauscher Lajost, Schulek Frigyeset, Nádler Robertet, Gyulai Lászlót, Rucsinszky Lajost, Péterfy Sándort, Hollós Károlyt, Hegedüs Károlyt, Kolbenheyer Gyulát, Benczur Bélát, Loránfi Antalt, Balló Edét, Dr. Badics Ferenczet, Pórszász Józsefet, Volf Györgyöt, Feszty Árpádot, Strobl Alajost, Thék Endrét és Zsolnay Vilmost*, a rajztanár-vizsgáló bizottság jegyzőjévé pedig az 1893. évi 44,208. sz. rendelettel *Dr. Radnai Rezső* min. fogalmazót nevezte ki.

AZ INTÉZET RENDES NÖVENDÉKEINEK EGYÉVES ÖNKÉNTESI KEDVEZMÉNYE.

Az intézet azon növendékeire nézve, kik az intézetbe való belépésük előtt érettségi vizsgálaton át nem estek, életbe vágó jelentőséggel bír a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő Nagyméltóságának 1888. évi február hó 13-án 6051. sz. alatt kelt leirata, melylyel az igazgatóságnak — e tárgyban tett felterjesztése eredményeül — tudomására hozatott, hogy az orsz. m. kir. mintarajziskolának, és rajztanárképzőnek az egy évi önkéntességi kedvezmény tekintetében a főgymnasiumokkal és főreáliskolákkal való egyenjogusítása a m. kir. honvédelmi miniszterium részéről a cs. és kir. közös hadügyminiszteriummal egyetértőleg elismertetett.

Miután a fenti egyenjogusítás magyarázata körül könnyen félreértések merülhetnének föl, szükségesnek mutatkozik az intézeti növendékek szempontjából itt a következőket megjegyezni.

1. Az egyévi önkéntesség kedvezménye csakis az intézet *rendes növendékeit* illeti meg: minélfogva a vendéglátogatók arra igényt nem tarthatnak.

2. Azok, kik csak az intézet elhagyása után lépnek a hadköteles korba, amennyiben az előbbi pontban említett föltételnek megfelelnek, igazolni tartoznak, hogy az intézet teljes tanfolyamát szabályszerűen elvégezték.

3. Ha az intézet növendékét még a tanfolyam elvégzése előtt éri utól a hadkötelesség, ez esetben szükséges, hogy midőn az első

korosztályba lép, legalább az utolsó évfolyam, (a IV. osztály) tanulója legyen, mert ellenkező esetben, (ha például még csak a III. osztály tanulója volna a növendék, midőn először kell a sorozó bizottság elé állania) az egyévi önkéntesi kedvezményre igényt nem tarthat. Megjegyzendő, hogy azok is, kik az intézet legfelsőbb évfolyamába járnak, az első korosztályba való belépésük alkalmával, hitelesen igazolni tartoznak, hogy tanulmányaik befejezésével nem önhibájokból késtek el.

4. A 4. pontban említett növendékek, amennyiben minden feltételnek eleget tettek, egyévi önkéntesek gyanánt csakis feltételesen és a végleges határozatnak a tanulmányok befejezéseig való függőben tartása mellett, vétetnek fel. Miből következik, hogy azok, kik abban hagyják tanulmányaikat, avagy tanulmányaiknak kellő eredménnyel történt bevégezését a maga idejében nem képesek igazolni: *a három évi tényleges szolgálatra, illetőleg, ha a honvédséghez tartoznak, a honvédségi törvényszabta tényleges szolgálatra utólagosan behivatnak.*

5. A tanulmányok szabályszerű bevégezését a rajztanár- és rajztanító jelöltekre nézve a négy évi tanfolyam végén államvizsgálat útján szerzendő rajztanári, illetve rajztanítói képesítő oklevél, — a művésznövendékekre nézve pedig legalább három évi tanfolyamnak látogatását tanusító jó bizonyítvány igazolja, mely okmány az egyévi önkéntesek gyanánt feltételesen befogadott növendékek által közvetlenül a tanfolyam befejezése után, azok részéről, a kiknek pótvizsgát kell tenniök, legkésőbb a tanfolyam utolsó évének október 1. napjáig az illető csapattest parancsnokságához terjesztendő be.

6. Az intézet azon növendékeit, kik érettségi bizonyítvány alapján vétettek fel, a fenti intézkedések természetesen nem érintik.

AZ INTÉZET NÖVENDÉKEINEK NÉVSORA

AZ 1895/96-IKI TANÉVBEN.

I. OSZTÁLY.

a) *rajzlanárjelöltek* :

Téli félév :	Nyári félév :
Baranszky Emil	Baranszky Emil
Behr Dezső	Behr Dezső
Bellák Vincze	Bellák Vincze
Csergő Lajos	Csergő Lajos
5 Deák Géza	5 Deák Géza
Dienes Károly	Dienes Károly
Diviaczky Rezső	Diviaczky Rezső
Hariss Béla	Hariss Béla
Király Lajos	Király Lajos
10 Koós Lajos	10 Koós Lajos
Lehotzky Pál	Lehotzky Pál
Magi Elek	Löschinger Béla
Mátrai Vilmos	Mátray Vilmos
Mészáros Károly	Mészáros Károly
15 Ócsvár Rezső	15 Ócsvár Rezső
Vecsery Imre	Vecsery Imre
17 Wessel Jenő	17 Wessel Jenő

b) *rendes művésznövendékek* :

Téli félév :	Nyári félév :
Jäger István	Jäger István
Lőrinczy Géza	Lőrinczy Géza
Fironcsák Antal	Pironcsák Antal
Rózsaffy Dezső	Rózsaffy Dezső
5 Szentmiklóssy Zoltán	5 Szentmiklóssy Zoltán

II. OSZTÁLY.

a) *rajztanárjelöltek* :

Téli félév :	Nyári félév :
Bugáth Imre	Bugáth Imre
Busitia János ✓	Busitia János ✓
Halász József	Halász József
Löschinger Béla	Hidvégi Géza
5 Nagy István	5 Nagy István
Németh Imre	Németh Imre
Oszwald Lajos	Oszwald Lajos
Reinfuss Ede	Reinfuss Ede
Schablik Károly	Schablik Károly
10 Spanyol Pál	10 Spanyol Pál
Szontagh Tibor	Szontagh Tibor
Telegdy Árpád	Telegdy Árpád
Varju Tivadar	13 Wladár Ernő
14 Wladár Ernő	

b) *rendes művésznövendékek* :

Téli félév :	Nyári félév :
Buday Lajos	Buday Lajos
Hrabetz Nándor	Hrabetz Nándor
Kruspér István	Kruspér István
Milutinovics Lyubisa	K. Biasini Domokos
5 Sebestyén Károly	5 Milutinovics Lyubisa
Spitzer Vilmos	Sebestyén Károly
Tarr Rezső	Spitzer Vilmos
8 Tóth László	Tarr Rezső
	9 Tóth László

III. OSZTÁLY.

a) *rajztanárjelöltek* :

Téli félév :	Nyári félév :
Glück Károly	Glück Károly
Haberditzl Károly	Haberditzl Károly
Hidvégi Géza	Illetskó Béla
Illetskó Béla	Jánky Sándor
5 Jánky Sándor	5 Krajna János
Kálóczy János	Králik Gusztáv
Krajna János	Kümmerle Pál

Téli félév :

Králik Gusztáv
 Kümmerle Pál
 10 Löschinger Hugó
 Olofson Gusztáv
 Percea Pál ✓
 Reider Béla
 Simon Tivadar ✓
 15 Szabó Vladimír

Nyári félév :

Löschinger Hugó
 Olofson Gusztáv
 10 Percea Pál ✓
 Reider Béla
 Simon Tivadar ✓
 13 Szabó Vladimír

b) *rendes művésznövendékek :*

Téli félév :

Demeter Róbert
 Juszó Béla
 3 Kovács László

Nyári félév :

Demeter Róbert
 Juszó Béla
 3 Kovács László

IV. OSZTÁLY.

Téli félév :

Barajevác Szvetozár
 Csiky István
 Doby Samu
 Fleischer Mihály
 5 Gáll József
 Gasparik János
 Gulyás Károly
 Handmann Adolf
 Hölszky Sándor
 10 Keményfi Jenő
 Kölber Dezső
 Lammel Antal
 Neubrunn Tóbiás
 Oszter István
 15 Vesztróczy Manó
 Widder Bódog
 Zorkóczy Gyula
 18 Zsebők János

Nyári félév :

Barajevác Szvetozár
 Csiky István
 Doby Samu
 Fleischer Mihály
 5 Gáll József
 Gasparik János
 Gulyás Károly
 Handmann Adolf
 Hölszky Sándor
 10 Keményfi Jenő
 Kölber Dezső
 Lammel Antal
 Neubrunn Tóbiás
 Oszter István
 15 Vesztróczy Manó
 Widder Bódog
 17 Zorkóczy Gyula

GYAKORLÓ FESTÉSZETI OSZTÁLY.

Téli félév :

Nyári félév :

Bacsa András
 Barsy Adolf
 Bellony László
 Jindrich Hugó (vendéglátogató)
 5 Juhász Árpád
 Krenner Viktor
 Kriesch Aladár
 Krucsay Ferencz
 Lenauel Arthur
 10 Mendlik Oszkár
 Nagy Lajos (vendég)
 Nagy Vilmos
 Papp Sándor
 Pawlas Ede
 15 Philipp István
 Reinhard Károly
 Reitz Ottó (vendéglátogató)
 Székely Árpád
 Udvary Géza
 20 Zeller Mihály

Bacsa András
 Barsy Adolf
 Bellony László
 Jindrich Hugó (vendég)
 5 Juhász Árpád
 Kriesch Aladár
 Krucsay Ferencz
 Maly József
 Nagy Lajos (vendég)
 10 Nagy Vilmos
 Papp Sándor
 Philipp István
 Reinhard Károly
 Reitz Ottó (vendég)
 15 Székely Árpád

GYAKORLÓ SZOBRÁSZATI OSZTÁLY.

Téli félév :

Nyári félév :

Abt Sándor
 Burger József
 Damkó József
 Führer Richárd
 5 Markup Béla
 Morgenstern Ede
 7 Tóth András

Abt Sándor
 Burger József
 Damkó József
 Führer Richárd
 5 Markup Béla
 6 Morgenstern Ede

NŐI OSZTÁLY.

a) *rendes rajzlanítónőjelöltek* :

I. OSZTÁLY.

Téli félév :

Gerdenich Claudine
 Kalivoda Kata
 Kriesch Laura
 Springholz Mariska
 5 Treitz Péterné

Nyári félév :

Gerdenich Claudine
 Kalivoda Kata
 Kriesch Laura
 Springholz Mariska
 5 Treitz Péterné

II. OSZTÁLY.

Gemziczky Irma
 Kubesch Mariska
 Moesz Etelka
 Nagy Jolán
 5 Scholtz Margit
 Tóth Mariska
 7 Wágner Ferenczné

Kubesch Mariska
 Moesz Etelka
 Nagy Jolán
 Scholtz Margit
 5 Tóth Mariska
 6 Wágner Ferenczné

III. OSZTÁLY.

Eisert Margit
 Fehérváry Etelka
 3 Szentiványi Margit

Eisert Mariska
 Fehérváry Etelka
 3 Szentiványi Margit

IV. OSZTÁLY.

B. Vaskovics Erzsi
 Doby Irma
 Heinrich Etelka
 Ludmann Paula
 5 Machik Ilona

Doby Irma
 Heinrich Etelka
 Ludmann Paula
 4 Machik Ilona

NŐI FESTÉSZETI OSZTÁLY.

Téli félév :

- Benkő Ilonka (vendég)
 Br. Braunecker Stina «
 Bruck Hermina «
 Drescher Eugénia «
 5 Dr. Fodor Árminné «
 Fodor Róza
 özv. Gerhard Alajosné
 Giffing Ida
 Klamarik Bruna (vendég)
 10 Klammer Mariska «
 Lácza Olga «
 Mandl Stefánia «
 Mikár Paula «
 Nikolics Ilona «
 15 Róthfeld Samuné «
 Reichart Mariska «
 S. Zsólnay Julia «
 Szigyártó Lenke «
 Schloesser Alice «
 20 Stark Terézia
 Szegfy Erzs (vendég)
 Telkessy Valéria
 23 Vogel Ilona (vendég)

Nyári félév :

- Benkő Ilonka (vendég)
 Br. Braunecker Stina «
 Bruck Hermina «
 Drescher Eugénia «
 5 Dr. Fodor Árminné «
 Fodor Róza
 özv. Gerhard Alajosné
 Giffing Ida
 Klamarik Bruna (vendég)
 10 Klammer Mariska «
 Lácza Olga «
 Mandl Stefánia «
 Mikár Paula «
 Nikolics Ilona «
 15 Reichart Mariska «
 Szigyártó Lenke «
 Schloesser Alice «
 Stark Teréz
 Szegfy Erzs (vendég)
 20 Telkessy Valéria

VENDÉGLÁTOGATÓK.

Téli félév :

- Belányi Viktor
 K. Biasini Domokos
 Czapek Brunó
 Isoz de Chatean d'Oex Emil
 5 Keuler József
 Nichold Sándor
 Szilvay Vilmos
 8 Zanyiczky Gábor

Nyári félév :

- Brandegger Lajos
 Czapek Bruno
 Demjén Zoltán
 Jankovits István
 5 Keuler József
 Keviczky Pál
 Mihalik Gyula
 Schmidt Walter*
 Schwarzenberg Henrik
 10 Szilvay Vilmos

Összesen : a téli félévben 158, a nyári félévben 146 növendék.

* Nem jelentkezett.

STATISZTIKAI ADATOK.

Az intézet növendékei közül volt:

	1-ső félév:	2-ik félév:
Rajztanító és rajztanárjelölt --- --- ---	63	59
Műkedvelő és művésznövendék --- ---	51	48
Képesített rajztanító és rajztanár --- ---	1	1
Nő --- --- --- --- --- ---	43	38
Összesen --- ---	158	146

Korra nézve voltak:

	1-ső félév:	2-ik félév:
16 és 20 év között --- --- --- ---	45	43
20 éven felül --- --- --- --- ---	113	103
Összesen --- ---	158	146

Előkészültségi fokra nézve:

	1-ső félév:	2-ik félév:
Érettségi vizsgálaton átesett --- --- ---	62	57
Előzetesen felsőbb körű tanulmányokat végzett --- --- --- --- --- ---	2	2
Előzetesen középtanodát látogattak ---	60	59
Előzetesen tanítóképezdét végeztek ---	9	8
Előzetesen alsóbb fokú iskolába jártak ---	25	20
Összesen --- ---	158	146

Vallásra nézve:

	1-ső félév:	2-ik félév:
Római katolikus --- --- --- --- ---	79	72
Ev. ref. hitvallású --- --- --- --- ---	16	15
Ágostai hitvallású --- --- --- --- ---	24	22
Görög katolikus --- --- --- --- ---	6	6
Görög keleti hitvallású --- --- --- --- ---	3	3
Izraelita --- --- --- --- --- ---	28	26
Unitárius --- --- --- --- --- ---	2	2
Összesen --- ---	158	146

Anyanyelvre nézve:	1-ső félév:	2-ik félév:
Magyar	130	128
Német	10	9
Román	5	4
Tót	6	4
Szerb	1	1
Összesen	158	146

Állami rajztanár- és rajztanítójelölti ösztöndíjt élvezett	27	növendék
Kisebb államsegélyben részesült	5	"
Művészi ösztöndíjban részesült	6	"

Kiszolgáltatott ösztöndíjak és segélyek összege 7200 ft.

Beiratási és tandíjban befolyt az 1895-96-iki tanév	
téli felében	1226 ft — kr.
nyári felében	873 " — "
Összesen	2099 ft — kr.

A tandíj alól fölmentetett:

a téli tanfélévben	37	növendék
a nyári tanfélévben	50	"

A tanévi zárünnepély alkalmával alább nevezett összesen 18 növendék között kisebb jutalomdíjak osztattak ki. A jutalmazottak a következők:

Név:	Tárgy:
Baránszki Emil	Alakrajz és ékitményrajzból.
Damkó József	Szobrászatból.
Dénes Károly	Ékitményes rajz, szemléleti látszattan és mintázás.
Haberditzl Károly	Ábrázoló Geometria.
Halász József	Alakrajz.
Ludmann Paula	Alakrajz.
Machick Ilona	Magyar nyelv és irodalom.
Morgenstern Ede	Szobrászat.
Ócsvár Rezső	Ékitményes rajz és szemléleti látszattan.
Oszwald Lajos	Ékitményes rajz.
Schablik Károly	Ékitményes rajz.
Sebestyén Károly	Ékitményes rajz.
Simon Tivadar	Építészeti rajz, látszattan és műhelyi rajz.
Szilvay Vilmos	Alakrajz.
Szontagh Tibor	Alakrajz.
Tóth László	Alakrajz.
Wladár Ernő	Ékitményes rajz.
Wessel Jenő	Ékitményes rajz, szemléleti látszattan és mintázás.

KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATOK EREDMÉNYE

AZ 1895/96-IKI TANÉVRŐL.

Vizsgálatra jelentkezett: 47 jelölt.

Bocsáttatott { szabályszerű előképzettség alapján: 20.
 ministeri (26,295. sz.) engedélylyel: 27.
 Összesen: 47.

A vizsgálatra nem jelent meg: 5 jelölt; vizsgálatot tett tehát: 42 jelölt ezek közül képesítést nyert 33 jelölt és pedig:

I. Középiskolai és középfokú ipariskolai képesítést:

Barajevác Szvetozár «jó»	Keményffi Jenő «jó»
Bencze József «elégéses»	Kölber Dezső «dicséretes»
Bencze Zsigmond «elégéses»	Lammel Antal «jó»
Doby Samu «dicséretes»	Myskovszky Ernő «elégéses»
Gáll József «dicséretes»	Papp Sándor «jó»
Gasparik János «dicséretes»	Pásztor József «elégéses»
Gulyás Károly «elégéses»	Sidlovits Kálmán «elégéses»
Handmann Adolf «jó»	Simon Tivadar «jó»
Hoffmann János «jó»	Widder Bódog «jó»
Hölszky Sándor «dicséretes»	Veber Ernő «jó»
Jancsó Lajos «jó»	Vesztróczy Manó «dicséretes» ált-
Keleti Gábor «jó»	talános osztályzattal.

II. Tanítóképző intézeti rajztanári, polgári iskolai, valamint ipartanműhelyi rajztanítói képesítést szerzett:

Bicanic László «jó»
 Csiky István «jó»
 Gál János «jó»
 Koótz Károly «jó»
 Neubrunn Tóbiás «jó»
 Zorkóczy Gyula «jó» ált. osztályzattal.

IV. Rajztanítónői képesítést szerzett:

Doby Irma «jó»

Heinrich Etel «jó»

Ludmann Paula «dicséretes»

Machik Ilona «dicséretes» ált. osztályzattal.

8 jelölt *dicséretes* eredménnyel

19 « jó »

6 « *elégéges* »

Javító vizsgálatra utasított: 7 jelölt.

Ismétlő « » 1 «

Végkép elutasított 1 «

TUDNIVALÓK A JÖVŐ TANÉVRE.

A beiratkozás az 1896—97-iki tanévre f. évi szeptember hó 28., 29. és 30-ik napjain d. e. 9—12 óráig az intézet igazgatósága által fog eszközölni.

A beiratási, valamint a félévi tandíj, úgy nemkülönben a 80 krnyi «Értesítői» díj is a beiratkozás alkalmával előzetesen lefizetendő. A beiratási és «Értesítői» díj lefizetése alól senki sem mentetik fel. Ugyanekkor nyújtandók be a tandíjelengedés iránt, vagyontalansági és tanbizonyítványokkal fölszerelt kérvények is.

Ujonnan belépő növendékek, valamint a vendéglátogatók az első félévi tandíj alól föl nem mentetnek.

A felvételi vizsgálatok (próbarajzok készítése) október hó első napjaiban fognak megejtetni.

Budapest, 1896. június hóban.

Keleti Gusztáv

igazgató.

AZ ORSZÁGOS
M. KIR. MINTARAJZISKOLÁNAK ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐNEK
AZ 1895'96-IKI TANÉVRE MEGÁLLAPÍTOTT
TANÓRA RENDJE.

A) A rajztanár- és rajztanító-jelöltek részére.

OSZT.	ÓRA	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
I.	8—10	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	
	10—12	Ékítményes rajz	Ékítményes rajz	Mintázás	Mintázás	Ékítményes rajz	
	2—4	Mintázás	Szemléleti látszattan				
	4—5	Planimetria	Bonczalaktan	Planimetria			
	5—6	Geometriai rajz					
	6—7					Planimetria	
II.	8—10	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	
	10—12	Ékítményes rajz	Ékítményes rajz	Mintázás	Mintázás	Ékítményes rajz	
	2—4	Mintázás					
	4—5		Bonczalaktan				
	5—6	Stereometria s ábr. geom.	Magyar irodalom	Stereometria s ábr. geom.		Stereometria s ábr. geom.	
	6—7	Geometriai rajz			Műtörténelem	Műtörténelem	
III.	8—10	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	
	10—12	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Aquarell	Építészeti rajz	Építészeti rajz	
	2—4		Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	
	4—5		Ált. nevelés és oktatástan	Látszattan	Stereometria s ábr. geom.	Ált. nevelés és oktatástan	
	5—6		Magyar irodalom			Magyar irodalom	
	6—7		Geometriai rajz			Műtörténelem	

IV.		Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Szünet
8—10	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	
10—12	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Építészeti rajz	Építészeti rajz	
2—4		Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	Iparművészeti rajz	
4—5									
5—6		Geometriai módszertan						Magyar irodalom	
6—7								Műtörténelem	

B) A rajztanítónő-jelöltek részére.

KEZDŐK		ÓRA	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
		8—10	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz
		10—12	Ékítményes rajz		Szemléleti látszattan	Ékítményes rajz	Ékítményes rajz	Ékítményes rajz
		2—4				Geometria		
HALADÓK		8—10	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Alakrajz	Szemléleti látszattan	Szemléleti látszattan
		10—12	Ékítményes rajz			Ékítményes rajz	Ékítményes rajz	Ékítményes rajz
		2—4	Aquarell	Aquarell	Aquarell	Aquarell	Geometria	Geometria
		4—5		Ált. nevelés és oktatástan			Ált. nevelés és oktatástan	Ált. nevelés és oktatástan
		5—6		Magyar irodalom			Magyar irodalom	Magyar irodalom

TARTALOM.

	Lapszám
Művészeti iskoláink Magyarország ennállásának ezredik évében	3
Az intézet történetéből	15
Az orsz. m. kir. mintarajziskola- és rajztanárképző növendékei	22
Az intézet célja és feladata	36
Tanterv :	
I. Alakrajz és festés	36
II. Ékítményes rajz és festés	37
III. Építészet	38
IV. Műhelyi rajz	39
V. Vízfestészet	39
VI. Mintázás	39
VII. Geometria	40
VIII. Festészeti bonczalaktan	44
IX. Művészetek története	44
X. Nevelés- és oktatástan	44
XI. Magyar nyelv és irodalom	46
Kivonat az intézet alapszabályaiból és külön határozataiból	47
Az intézet tan- és segédszemélyzete	51
Az intézet taneszközei	53
Új szabályzat a rajztanításra képesítő vizsgálatokról	55
A m. kir. rajztanár-vizsgáló bizottság	68
Az intézet rendes növendékeinek egyéves önkéntesi kedvezménye	69
Az intézet növendékeinek névsora az 1895/96. tanévben	71
Statisztikai adatok	77
Tudnivalók a jövő tanévre	81
Tanóra rend	83

